

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Zbornik referatov s posveta

**PRODAJA
DRŽAVNEGA
PREMOŽENJA**

12. aprila 2007

Zbornik referatov s posveta

PRODAJA DRŽAVNEGA PREMOŽENJA

Naslov izdajatelja: Državni svet Republike Slovenije, Ljubljana, Šubičeva 4

Pripravili: prof. dr. Janvit Golob, Mateja Faletič, Damijana Zelnik

Oblikovanje in priprava za tisk: Moj repro d.o.o.

Naklada: 100 izvodov

Leto izdaje: 2007

Objavljena besedila so avtorizirana in niso lektorirana.

9 789616 453196

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

351.71(063)(082)

POSVET Prodaja državnega premoženja (2007 ; Ljubljana)
Zbornik referatov s posveta Prodaja državnega premoženja,
Ljubljana, 12. aprila 2007 / [pripravili Janvit Golob, Mateja
Faletič, Damijana Zelnik]. - Ljubljana : Državni svet
Republike Slovenije, 2007

ISBN 978-961-6453-19-6

1. Prodaja državnega premoženja 2. Golob, Janvit
236150784

KAZALO

1. UVOD	7
2. PROGRAM POSVETA	9
3. IZHODIŠČA ZA RAZPRAVO	10
4. PREDAVATELJI	
dr. Peter Glavič	13
dr. France Vodopivec	18
dr. Jože Mencinger	22
dr. Marjan Senjur	25
4. RAZPRAVLJALCI (vrstni red po magnetogramu)	
dr. Tomaž Kalin	31
Branko Sevčnikar	35
Janez Klančnik	37
Jernej Strle	40
Boris Janez Bregant	41
Miha Burger	42
Albert Vodovnik	44
prof. dr. Ivan Kristan	46
dr. France Vodopivec	48

UVOD

Tisti, ki prodaja svoje gospodarstvo z namenom, da bi ohranil neodvisnost, kmalu izgubi oboje

Prodaja državnega premoženja

Državni svet je 12. aprila organiziral posvet Prodaja državnega premoženja. Na posvetu so sodelovali državni svetnik dr. Janvit Golob, nekdanja državna svetnika dr. Peter Glavič in dr. France Vodopivec, državni svetnik dr. Jože Menginger in predsednik Strateškega sveta Vlade RS dr. Marjan Senjur.

Dr. Janvit Golob: “Drug element današnjega naslova je državna lastnina. Poleg zasebne lastnine je v vseh državah prisotna javna lastnina, pa bodi občinska, mestna ali državna. Kdo je njen lastnik? Država, državljani? Vlada je brez dvoma upravljavec zaupanega ji premoženja. Kaj in kako dela s premoženjem države? Za to odgovarja med volitvami v parlamentu ali preko medijev javnosti, na volitvah volivcem. Če so tožniki, tudi sodnikom. Upravljanje s premoženjem državljanov je predmet politike. V žlahtnem pomenu besede politikos - skrb za mesto ali pa v drugem pomenu, torej preživetja od volitev do volitev. V sistemih, ko je država ujetnik strank, postanejo le-te de facto lastnice državnega premoženja. Uprave in nadzorni sveti pa se lahko pretvorijo v strankarske kadrovske fevde. Odnos do javnega državnega pridobi kratkoročno dimenzijo od volitev do volitev, ki se izkazuje s specifičnimi interesi. Danes vaši, jutri naši. Parola, ki v celoti podpira sintagmo “država je slab gospodar” in omogoči, da se na vodilnih mestih državnega premoženja razširita strankarski klientelizem in negativna selekcija. /.../ V zavesti voditeljev in upravljavcev državnega premoženja bi morala biti močno zasidrana misel ameriškega državnika Jeffersona, da tisti, ki prodaja svoje gospodarstvo z namenom, da bi ohranil neodvisnost, kmalu izgubi oboje.”

Vladajoče strukture že 16 let izvajajo program prodaje javne lastnine. Premalo je preverjanja mnenja javnosti, če se s tako prodajo strinja, zato želimo tako preverjanje začeti z javno razpravo. V zvezi s prodajo premoženja, ki izhaja iz skupno ustvarjene in podržavljene družbene lastnine kot rezultat 50-letnega ustvarjanja nacionalnega premoženja v prejšnji državi, je bila izpostavljena vrsta vprašanj in izhodišč: kdo sme sprejemati obsežne in daljnosežne odločitve - trenutna vladajoča koalicija, parlament, javnost z referendumom; ali so vse te prodaje načrtovane na podlagi resnih in vsestranskih analiz kvalificiranih institucij in preverjene v strokovnih krogih; kakšno je bilo obnašanje razvitejših držav v teh pogledih; kakšne so možne posledice prodaj za zaposlenost, zadolževanje, med-

narodno konkurenčnost in stabilen družbeni razvoj, gospodarsko ter politično samostojnost in neodvisnost Slovenije; prodaje podjetij menedžmentu usmerjajo dobiček v dividende za odplačilo najetih kreditov namesto v razvoj podjetij, zato bodo podjetja zaostala v razvoju; ali je država res slab gospodar – lanski rezultati državnih podjetij kažejo, da ni; kje je nacionalni kapital iz prodaj, se morda preliva v potrošnjo in s tem zmanjšuje materialni temelj nacionalnega razvoja; tudi odplačilo državnih dolgov s prodajo nacionalnega premoženja pomeni njegovo znižanje in zaradi možnosti ponovnega zadolževanja večjo javno porabo; ali pri nas sploh deluje primarni delniški trg in zakaj ne in ali bomo še več naših prihrankov v vzajemnih skladih izvažali in posojali kupcem našega premoženja; kakšne so izkušnje dosedanje prodaje državnega premoženja, zlasti v podjetjih, in ali so bistvene razlike med domačimi in tujimi kupci; kakšne so možne posledice prodaje najdonosnejših podjetij, kot so banke, zavarovalnice in druge finančne ustanove ter telekomunikacijske, elektroenergetske, elektrodistribucijske idr. družbe, za nacionalno gospodarstvo in za državo; kakšne so možne posledice prodaje velikih podjetij, kot so Cinkarna, Gorenje, Krka, SIJ, Intereuropa, Luka Koper, Mercator, Merkur, Petrol itd. tujim lastnikom; kakšne so možne posledice prodaje storitvenih javnih zavodov, njihovih delov ali programov v izobraževalnem, zdravstvenem in kulturnem sektorju.

Državni svetnik
dr. Janvit Golob

DRŽAVNI SVET REPUBLIKE SLOVENIJE

* * *

PROGRAM POSVETA:

UVODNI NAGOVOR

dr. Janvit Golob, državni svetnik

UVODNI PRISPEVKI:

- dr. Peter Glavič (državni svetnik v mandatu 1997-2002):
Dober gospodar kupuje
- dr. France Vodopivec (državni svetnik v preteklih dveh mandatih):
Analiza prodaje slovenske industrije jekla (SIJ)
- dr. Jože Mencinger (državni svetnik): Koristnost in škodljivost
prodaje državnega premoženja
- dr. Marjan Senjur (predsednik Strateškega sveta Vlade RS):
Privatizacija in gospodarska rast

RAZPRAVA

* * *

Državni svetnik
dr. Janvit Golob

P r e d s e d n i k
Janez Sušnik

IZHODIŠČA ZA RAZPRAVO

Vladajoče strukture že 16 let izvajajo program prodaje javne lastnine. Premalo je preverjanja mnenja javnosti, če se s tako prodajo strinja, zato želimo tako preverjanje začeti z javno razpravo. V zvezi s prodajo premoženja, ki izhaja iz skupno ustvarjene in podržavljene družbene lastnine kot rezultat 50-letnega ustvarjanja nacionalnega premoženja v prejšnji državi, se postavlja več vprašanj:

- Kdo sme sprejemati tako obsežne in daljnosežne odločitve - trenutna vladajoča koalicija, parlament (s kakšno, kvalificirano večino?), javnost z referendumom?
- Ali so vse te prodaje načrtovane na podlagi resnih in vsestranskih analiz kvalificiranih institucij in preverjene v strokovnih krogih? Ali je prodaja slovenskim lastnikom sploh možna, še posebej v tako kratkem času?
- Kakšno je bilo obnašanje razvitejših držav v teh pogledih? Ali na svojem ozemlju izvajajo načela, ki jih skušajo uveljavljati v manj razvitih državah? Ali so njihova tržišča tako odprta, kot je naše?
- Kakšne so možne posledice prodaj za zaposlenost, zadolževanje, mednarodno konkurenčnost in stabilen družbeni razvoj, gospodarsko ter politično samostojnost in neodvisnost Slovenije?
- Prodaje podjetij managementu usmerjajo dobiček v dividende za odplačilo najetih kreditov namesto v razvoj podjetij, zato bodo podjetja zaostala v razvoju!
- Ali je država res slab gospodar - lanski rezultati državnih podjetij kažejo, da ni. Če pa kljub temu je, potem ji je potrebno najprej odvzeti gospodarjenje z državnim proračunom in javnimi blagajnami (zdravstveno, pokojninsko in zaposlovalno), ki pomenijo 44% bruto domačega proizvoda Slovenije!
- Kje je končal nacionalni kapital iz dosedanjih prodaj in kje bo končal bodoči? Ali se morda preliva v potrošnjo in s tem zmanjšuje materialni temelj nacionalnega razvoja? Tudi odplačilo državnih dolgov s prodajo nacionalnega premoženja pomeni njegovo znižanje in zaradi možnosti ponovnega zadolževanja večjo javno porabo!
- Ali pri nas sploh deluje primarni delniški trg in zakaj ne? Ali bomo še več naših prihrankov v vzajemnih skladih izvažali in posojali kupcem našega premoženja?

-
- Kakšne so izkušnje dosedanje prodaje državnega premoženja, zlasti v podjetjih? Koliko bi bilo vredno danes? Ali so bistvene razlike med domačimi in tujimi kupci?
 - Kakšne so možne posledice prodaje najdonosnejših podjetij, kot so banke, zavarovalnice in druge finančne ustanove ter telekomunikacijske, elektroenergetske, elektrodistribucijske idr. družbe, za nacionalno gospodarstvo in za državo? Ali je brez njih možen prehod med najbolj razvite države EU?
 - Kakšne so možne posledice prodaje velikih podjetij, kot so Cinkarna, Gorenje, Krka, SIJ, Intereuropa, Luka Koper, Mercator, Merkur, Petrol, itd. tujim lastnikom?
 - Kakšne so možne posledice prodaje storitvenih javnih zavodov, njihovih delov ali programov v izobraževalnem, zdravstvenem in kulturnem sektorju?

PREDAVATELJI

Prof. dr. PETER GLAVIČ

Dober gospodar ne prodaja, temveč kupuje

Ljudska modrost pravi: »Slab gospodar prodaja, dober kupuje«. Dober gospodar potroši manj, kot ustvari, in s tem veča svoje premoženje, bogati. Če dober gospodar kaj prodaja, s kupnino kupi drugo premoženje, ki se mu bo hitreje množilo. Če premoženje dalj časa prodaja z negativno bilanco, izgubi premoženje in samostojnost, obuboža. Kmet, ki prodaja njivo, postane dninar. Tuji lastnik ni »strateški« partner, je gospodar. Kdo od nas bi prodal lastno stanovanje ali hišo, da bi v njej postal podnajemnik ali ostal celo brez najemniškega stanovanja, na cesti? Slovenska država skoraj nič ne vlaga (vlaganje v Renault Novo mesto je bil še ukrep prejšnje vlade), veliko in vse več pa prodaja, ne da bi kupnino vlagala v novo premoženje, kot so delale celo socialistične vlade prejšnje države, ki so ustvarile današnja velika slovenska podjetja. Denar se izgublja v potrošnji, v katero sodi tudi odplačilo dolgov. Letos naj bi v proračunu končalo 780 milijonov evrov kupnine iz državnega premoženja!

Čigavo je državno premoženje?

Slovenci smo živeli pol stoletja v socialističnem in samoupravnem sistemu, v katerem smo na novo ustvarjeno vrednost akumulirali v družbeno premoženje in bili tudi formalno njegovi lastniki. Družbeno premoženje je bilo last zaposlenih, torej državljanov, in je prehajalo iz roda v rod. Večina proizvodnih in storitvenih podjetij je bila hrbtnica razvoja in infrastrukture v svojem kraju, tudi družbenega, kulturnega, športnega življenja. Prenos njihovega polstoletnega dela v državno lastnino je bil sprejet brez referendumov, zato so ljudje še danes mali delničarji lastniki svojih podjetij ali pa se počutijo ogoljufani za delo svojih družin – naj omenimo samo zadnje primere Železarne Ravne, Splošne plovbe, Telekomov. V anketi, ki jo je Delo Stik opravilo septembra 2002, je na vprašanje »Ali menite, da bi bilo za podjetje, v katerem ste (bili) zaposleni, dobro, če bi lastnik postal tujec?« je 60 % vprašanih odgovorilo »ne bi bilo dobro« in samo 19 % da »bi bilo dobro«. Ljudje prav dobro vedo, kaj je smiselno prodati in kaj ne – prodajo IMV Renaultu je odobraval večina vprašanih (55 %), Save Goodyearu precej manj (40 %), za prodajo Leka Novartis je bilo samo 20 %, Pivovarne Union Interbrew le 18 % in Ljubljanske banke KBC samo 16 % vprašanih. Sava je eno redkih podjetij, ki je sredstva od prodaje premoženja vložila v donosnejše posle – ti so njenim delničarjem prinesli velik dobiček.

S prodajo našega (»državnega«) premoženja so bile obsedene vse vlade razen Bajukove in vse so bile brez dolgoročne, zdrave gospodarske vizije države. Na drugi strani se je npr. avstrijska vlada zavedala pomembnosti lastništva v bivših socialističnih državah in je skupaj z avstrijskimi bankami svojim podjetjem kreditirala nakupe premoženja in investicije v trgovsko in bančno mrežo na teh področjih – danes se jim, državi, bankam in podjetjem to bogato obrestuje. Ob prodaji državnega premoženja se je potrebno spomniti, da je bila ena glavnih zamer Demosu v javnosti prav prodaja podjetij tujcem. Prodali so papirnici Vevče in Količevo. Tobačna tovarna v Ljubljani je bila prodana tujemu kupcu in je delala z velikim dobičkom, pridobila je hčerinska podjetja v nekdanji Jugoslaviji, potem pa so jo preselili na Poljsko, v Sloveniji pa obdržali le monopolno drobno prodajo. Tudi Drnovškova vlada je za mali denar prodala tovarno celuloze v Krškem, hotela je prodati Pivovarno Union, začela je s prodajo največjih bank, dopustila je uničenje domačih vzajemnih skladov – sredstev za razvojne naloge ni bilo več, razvrednotene delnice so pokupili tuji skladi in domača klientela. Čehe sedaj prav malo briga, kaj bo z našim celuloznim lesom in z zaposlenimi v Krškem, proizvodnja celuloze so enostavno zaprli. Avstrijci so s transfernimi cenami prenašali dobiček iz Vevč v avstrijsko podjetje tako dolgo, dokler jih slovenski solastnik ni tožil in nato v obupu svoj delež prodal. Grenka je bila izkušnje z Iskro Kondenzatorji v Semiču, nemški lastnik jo je izžel kot limono in zavrgel. Nekaj podobnega se je dogajalo pri singapurski Elektrokovini Orodjarni. Janševa vlada je pod ceno prodala Mercator, Slovensko industrijo jekla, Tovarno dušika Ruše, pripravljala pa hitro prodajo vseh preostalih biserov slovenske državne lastnine.

Zakaj je državna lastnina pomembna?

Brez lastnih centrov znanja in odločanja postane država neodporna. Prodati velik ali celo pretežni del kake panoge, npr. papirne, železarske, farmacevtske, je škodljivo. Lep primer posledic je Maribor, ki je z uničenjem TAM-a, Hidromontaže, Metalne in prodajo Elektrokovine zašel v globoko razvojno in eksistenčno krizo. Pomena elit in njenega izobraževanja se zavedajo vse države – naj spomnimo samo na Francijo, ki zavestno izobražuje bodoče voditelje v gospodarstvu. Ker industrija izgublja delovna mesta, so posebej pomembna (vodilna) delovna mesta v storitvenih dejavnostih (bankah, zavarovalnicah, finančnih družbah, turizmu itd.) in v razvijajočih se dejavnostih (informacijsko-komunikacijskih-, bio-, eko-, nano-tehnologijah). Potrebujemo vsaj 10–15 globalnih šampionov; kandidati zanje so:

- Adria, Avtoelektrika, Elan, Helios, Impol, Istrabenz, Krka, Petrol, Pivovarna Laško, Rotomatika, Sava, Talum idr. na industrijskem področju;
- Intereuropa, Luka Koper, Slovenske železnice, Telekom, Viator-Vektor idr. v logistiki;
- Mercator, Merkur, Sava, Petrol, Tuš v trgovini in turizmu;
- Nova LB, Nova KBM, zavarovalnici Triglav in Maribor, upravljalci finančnih skladov in bivšega družbenega premoženja v kapitalskih družbah.

Nacionalni šampioni ne morejo več postati Banka Koper, Lek, Slovenska industrija jekla, Tobačna tovarna, celulozno-papirna industrija, ker so v rokah tujih družb.

Prof. Jože Mencinger je ugotovil, da so tuji prevzemi podjetij gospodarsko katastrofalni – čim več jih je, tem nižja je gospodarska rast. Kupnina konča v tekoči porabi države in državljanov, novih delovnih mest in večje dodane vrednosti pa ni. Na drugi strani smo cenili nasprotovanje Bajukove vlade močno podcenjeni prodaji Palome in njeni pomoči v razvojnih težavah. Tako počno vse vlade, samo spomnimo se sporov nemške in francoske vlade zaradi nacionalnih šampionov, viharja ob angleški ponudbi za nakup Mannesmanna, reakciji ZDA ob nameravanem kitajskem nakupu ene od njenih rafinerij in pristanišča. Italijanska vlada je omejila lastništvo francoskega Electricité de France na 2 %. Grenka je bila šola z upravljanjem sedmega pomola v tržaškem pristanišč in s slovensko banko v Trstu na eni strani ter prodajo Banke Koper na drugi. Čeprav imamo s kapitalom iz malih držav boljše izkušnje kot z lastniki iz velikih držav, vključno z ZDA – spomnimo se njihovih sebičnih zahtev pri proizvodnji generičnih zdravil – Nizozemci brez slabe vesti in za velika denarna nadomestila opuščajo proizvodnjo v eni najmodernejših evropskih tovarn sladkorja v Ormožu. Švicarji so Leku odtegnili upravljanje s podjetji v tujini, upočasnili so raziskave in razvoj v njem v primerjavi s Krko, ki je ostala samostojna in raste oz. zaposluje bistveno hitreje. Tudi v danskem Danfossu so že imeli prvo krizo in poskus selitve proizvodnje na Kitajsko. V našo državo so brez odpora prišli Bank Austria Creditanstalt, Baumax, Hofer, Leclerc, Liedl, OMV – v trgovinah prodajajo predvsem blago iz svojih držav; slovenska podjetja v Avstriji ne morejo, še lesenih hiš ne smejo postavljati, saj Avstrija ščiti svojo industrijo, trgovino in trg delovne sile.

Čas je pokazal, da se najhitreje razvijajo podjetja, ki so v slovenski lasti: Gorenje, Helios, Hidria, Krka, Mercator, Sava. Elan je umiral, dokler ni ponovno prešel v slovenske roke, podobno je bilo z Nierosom, Iskro kondenzatorji. Messer je zaprl kisikarno v Sloveniji in zgradil novo na Hrvaškem, kjer je bila električna energija (iz JEK Krško) cenejša. Henkel ni podprl proizvodnje dekorativne kozmetike v Mariboru, čeprav je sam nima in je bila kvaliteta izdelkov bivšega Zlatoroga na evropski ravni – stroški uvajanja novih izdelkov na evropski trg naj bi bili previsoki. Če bi bilo podjetje v slovenski lasti, bi šlo na srednje- in vzhodnoevropska tržišča in se razvijalo v mutinacionalko kot številna druga naša podjetja. Tako pa je šel celoten razvoj, financiranje, marketing v tujino, pri nas je ostala samo proizvodnja in distribucija, s katero pa predor med najrazvitejše države EU ni mogoč. Direktor Kolektorja je pred leti izjavil: »Ko si 25 let v tuji lasti, veš, kaj to pomeni.«

Tudi izkušnje z domačimi lastniki niso bile vedno pozitivne. Aktiva npr. je v svojih PIDih skrbela bolj zase kot za množice malih delničarjev, prevzemala je podjetja z izigravanjem zakonov, uničila je vrsto malih podjetij (Pinus, Tehnunion, TIM Laško, Intertrade ITS), ki jih je prisilila v najemanje kreditov, s tem je zmanjšala njihove dobičke, večinskemu lastniku Aktive pa omogočila

prevzemanje vedno novih podjetij. Na koncu je skoraj vsa podjetja prodala in sredstva odnesla v Izrael in na Nizozemsko, kjer sedaj plačuje davke. V Izraelu so lastniku za to podelili častni doktorat, so že vedeli zakaj, mi pa smo ostali brez kapitala. Tudi lastnik Kmečke družbe je svoje premoženje odnesel v tujino. Prodaja Banke Koper, ki je bila sanirana z državnimi sredstvi, je šla mimo države, nekaj podobnega se dogaja s Splošno plovbo in bi se skoraj zgodilo z zavarovalnico Triglav. Večina prodaj državnega premoženja je bila pod ceno: Laško je kupilo četrtno Uniona za 5,8 milijard SIT, čez pol leta bi zanj lahko dobili 8,2 milijardi. Delnico Leka so leta 2002 prodali po 105.000 SIT, leta 2006 je bila vredna nad 300.000 SIT. KBC je plačal za Novo LB leta 2002 435 milijonov evrov, že leta 2005 je bila naložba vredna 600 milijonov EUR. Prodajo državnega premoženja zelo pogosto spremlja korupcija, informacije iz dobro obveščenih krogov govorijo o stotinah milijonov izgubljenih evrov, tudi pri zadnjih velikih prodajah.

Še bolj nevarna bi bila prodaja bank, zavarovalnic, Telekomu, ki tvorijo jedro hitro razvijajočega se sektorja storitev, z visoko dodano vrednostjo in zaposlovanjem visoko izobraženih kadrov. V svoji lasti imajo vzajemne in pokojninske sklade in preko njih velik del gospodarstva. Jasno je, da tuje banke skrbijo predvsem za svoje delničarje in svoje gospodarstvo. Ljudje to dobro vedo, samo spomnimo se spontanega upora ljudi ob nameravani prodaji ljubljanske in mariborske banke. Slovenija ima v primerjavi z državami EU-15, tudi Portugalsko, Španijo in Grčijo, že sedaj nadpovprečen delež tujega kapitala v bankah. Prodaja bank in zavarovalnic bi nas peljala po poti Madžarske, Poljske, Češke, Slovaške in Hrvaške, ne v smer najbolj razvitih držav Evropske unije.

Kaj bi morala storiti vlada?

Vlada ne bi smela prodajati dobrih podjetij, ki imajo trg in znanje, dobiček in rast vrednosti na borzi. Morala bi odpirati prostor za rast naših podjetij, tudi s prevzemanjem in združitvami s podjetji v jugovzhodni in vzhodni Evropi. Tam mora graditi medsebojno zaupanje, odstranjevati politične ovire, oviranje slovenskih prevzemov. Sovlaganja s tujim partnerjem so seveda zelo pozitivna, če gre za novogradnje ali razširitve, kot smo jo doživeli pri Renaultu. Tujci so dobrodošli pri novih investicijah in dokapitalizacijah, če prinašajo nova znanja, tehnologije in/ali trge. Prevzemanje uveljavljenih podjetij pa je nekaj čisto drugega. Kdo bo uveljavil predlog o ustanovitvi nove tobačne tovarne – zanj imamo usposobljene ljudi, znanje, kapital in trg! Kmečka družba tega ni hotela napraviti, čeprav smo ji predlagali. Pričakovali bi razvoj primarnega trga delnic na borzi, porast podjetništva in usklajenega nastopanja na tujih trgih. Koncept švedske Ilike že uspešno uveljavljata Mercator in Tuš, možnosti pa še zdaleč niso izkoriščene. Potrebno je podpirati primarni borzni trg in ščititi male delničarje z ustrezno zakonodajo. Tisti, ki ima kapital, odloča, gospodari in ima zadnjo besedo. Ali vladajoča koalicija res želi, da se bodo za nas gospodarsko pomembne odločitve sprejemale v tujini? S prodajo Banke Koper in Luke Koper bo strategija Luke Koper dokončno podrejena strategiji Luke Trst.

Država ni nujno slab lastnik, prav francoski, državni Renault je primer za dobro gospodarjenje. Kako bi naj državi sicer zaupali vodenje javnih sredstev, ki pomenijo skoraj polovico bruto domačega proizvoda? Floskulo razširjajo tuji prevzemniki ob pomoči svojih vlad, domači prodajalci in njihovi podrepaniki. Potrebno se je samo profesionalno lotiti vloge lastnika in kadrovati v podjetjih najboljše in ne »svoje« ljudi, kot se je dogajalo v nekaterih podjetjih. Rezultati državnih podjetij v letu 2006 so v primerjavi z 2005 odlični: Petrol je povečal svoj dobiček za 42 %, Nova LB za 66 %, Telekom celo za 90 %; cena delnic Luke Koper je v tem času narasla od 23 EUR na 80 EUR. Slovenska odškodninska družba bo seveda morala prodajati, vendar komu? Tujcem in domačim direktorjem? Slednji imajo v rokah že tretjino kapitala. Na drugi strani imamo stoletno tradicijo zadružništva in samoupravljanja. Pokojninski in vzajemni skladi so prisiljeni vlagati v tujino in tam ustvarjajo nova delovna mesta. Kapitalska družba mora po eni strani prodajati podjetja, da pokriva tekoči primanjkljaj pokojninske blagajne in izplačuje rente, po drugi strani pa dobiva vplačila javnih uslužbencev. Ali bo podjetja prodajala tujcem, kapital pa vlagala v tujini? To bi pomenilo, da ne zaupamo v lastne moči, da verjamemo v hitrejši razvoj tujih trgov kot domačih. Potem je obljubljanje hitrejšega razvoja Slovenije na trhlih nogah. Sedanja vlada je dobila mandat volilcev za izkoreninjanje korupcije in klientelizma, za pošteno podjetništvo, ne za razprodajanje slovenskega nacionalnega premoženja.

Slovenci smo preživeli stoletja zaradi svoje lastnine na kmetijah. Razvoj gospodarstva se je pričel pred stotimi leti prav z ustanavljanjem nacionalnih hranilnic in posojilnic, ki naj bi jih sedaj prodali. Če ne bomo imeli velikih podjetij, bank in lastnih raziskovalnih, upravnih, tržnih, finančnih žarišč, ne bomo mogli dohiteti razvitejših držav. Posnemanje razvitih v bodoče ne bo več delovalo, potrebovali bomo lastna žarišča in lasten kapital. Prodaja državnega premoženja in nalaganje v razpršene globalne investicijske sklade (Koalicijska pogodba za mandat 2004–2008, str. 7) pomeni zapiranje domačih delovnih mest, med njimi so zlasti managerska, raziskovalno-razvojna, tržniška, finančna, storitvena, visoko kvalificirana, in izvoz delovnih mest v tujino. Zato koaliciji in vladi predlagamo, da ponovno razmisli o tem delu svojega programa.

Dr. FRANCE VODOPIVEC

O prodaji 55 % deleža SIJ D.D.

V razpravi se bom omejil na informacije iz javnih medijev, ker o prodaji člani NS SIJ d.d. nismo bili bolje obveščeni, zato o prodaji praktično nismo razpravljali, kaj šele odločali.

V Sloveniji so poslovna tajnost mnogi podatki o poslovanju podjetij v javni lasti. To je najmanj nenavadno, državljani solastniki lahko o svojem imetju vedo le, kar nekdo presodi, da lahko. Ne spominjam se, da pri meni in pri drugih ta in druge vlade iskale soglasje za odprodajo milijonskega dela moje lastnine, kaj šele soglasje za uporabo kupnine. Ne pristajam na sintagmo država je slab gospodar iz dveh razlogov: z lastnino razpolaga vlada, torej so bile vlade slab gospodar, če pa je tudi vlada slab gospodar pri SIJ d.d., zakaj bi bila dober gospodar npr. pri upravljanju države in še posebej pri smotrnosti porabe proračuna. Podlaga sintagme država je slab gospodar je izbira vodstev državnih in paradržavnih družb in inštitucij na podlagi politične privrženosti in ne, kot v razvitih državah na podlagi strokovnosti izpričane z referencami o uspehih dotedanjega dela. Tak selekcija je značilna za nerazvit politično in strankarsko elito, ki se boji ljudi, ki si ugleda v javnosti niso pridobili z delovanjem v politiki in se zato v zadevah stroke ne uklonijo preferencam politikov.

Država, ki prodaja lastnino je kot kmetija, ki prodaja njive. Obe sta likvidni, čeprav ne živita iz prihodka, ki nastaja iz dela. Priliva iz prodaje lastnine čedalje manj in če ni bil smotrno investiran, je skupni priliv čedalje manjši. Kmetija pride s prodajo njiv počasi na boben, z državo pa se to ne more zgoditi, ker politika posledice prenese na ljudi. Nesmotrno porabo prihodka in zadolževanje smo v SFRJ državljani plačali z zmanjšanjem vrednosti dinarja. Ker nimamo več lastnega denarja, je ta izhod nemogoč, zato bo posledica nesmotrnosti zmanjšanje proračuna in prizadetost vsega, kar se financira iz proračuna. Nekaj časa se to lahko prikriva zaradi hitre gospodarske rasti, ki jo vzpodbuja izvozna konjunktura. Je vrsta dokazov, da se javni denar ne investira prav zelo smotrno, najnovejši je gotovo gradnja Onkološkega inštituta, zato tudi ni verjetno, da se bo zelo smotrno porabil prihodek iz prodaje javne lastnine družbe SIJ d.d. in se bo zato kupnina porabila le za zmanjšanje proračunskega primankljaja.

Privatizacija Sij dd kot celote, ali po delih

Primer privatizacije lokacije Štore, nekdanjega podjetja "Jeklo Štore", kaže, da je privatizacija po delih lahko zelo učinkovita. Lokalizacija Štore s tremi, poslovno uspešnimi podjetji v slovenski privatni lasti, je najbolj učinkovit sistem, ki je nastal ne eni od lokacij bivših Slovenskih Železarn. Nihče ni nikdar povedal, zakaj je privatizacija SIJ kot celote boljša rešitev, kot tista v Štorah. Tehnološko in gospodarsko je smiselno, da se ohrani skupaj v eni družbi, kar

spada skupaj, npr. na Ravnah Metal, Noži, Valji in Vzmeti v enem podjetju, v drugem podjetju pa Strojegradnja. Ni nobenega pametnega strokovnega in poslovnega argumenta za tako delitev enotnega podjetja in privatizacijo, kot se je izvršila na lokaciji bivše Železarne Ravne.

Prava vrednost SIJ dd., višina kupnine in dividende

Ne vem po kaki metodi je bila določena vrednost SIJ d.d. v višini 191 milijonov €, tudi ne vem, kolikšna je vrednost lastnine znotraj in kolikšna je vrednost lastnine zunaj tovarniških ograj. V povprečnem poslovnem letu dosega dobiček jeklarn 5 do 6 %, amortizacija pa 6 do 7 % prihodka od prodaje. Ta prihodek pa je okoli 2 krat nad vrednostjo kapitala, s čemer se doseže 10-12 % donosnost kapitala. V letu 2006 bo prihodek od prodaje nekoliko nad 500 milijonov €. Učinkovitost proizvodnje v SIJ d.d. je manjša kot pri konkurenci, dokaz za to je manjša dodana vrednost na zaposlenega. To navaja na sklep, da je bila kapitalna vrednost podcenjena. Dokaz za to je tudi zelo nizka 2 % amortizacija (odpis) v letu 2005. To je kar trikrat nižje kot pred leti in zagotavlja obnovo naprav komaj v 4 desetletjih. Zato bi bilo prav in gospodarno, da bi bila tudi v SIJ d.d. amortizacija trikrat večja, ker je taka v razvitih okoljih. V drugi polovici leta 2006 sem po naročilu iz EU pripravil eno od ocen sanacijskega programa za jeklarsko industrijo na Hrvaškem. Na obravnavi v Zagrebu je delegacija EU opozorila, da ne bo pristanka na noben program sanacije, ki ne bi bil poslovno uspešen pri 7 % amortizaciji glede na prihodek. Vsak procent povečanja amortizacije, zmanjša dobiček za enako mero in pri amortizaciji 2 % je lahko dobiček 8 %, pri amortizaciji 7 % pa je dobiček le 3 %.

Dejstvo, da novi lastnik dobička ne bo porabil za dividende je razumljivo, porabil ga bo za odplačevanje kredita, ki ga je najel za nakup SIJ d.d.. Iz tega, kar sem bral v časnikih, sem razumel, da se je tudi država Slovenija odpovedala dividendam. To je precej nenavadno, saj posredno pomeni, da bo Slovenija pomagala odplačevati kredit, ki je je bil najet za plačilo kupnine. V bilanci odhodka podjetij Acroni in Metal dosegajo stroški repromateriala in rezervnih delov nad 50 % prihodka od prodaje. Obseg teh zalog je najmanj tolikšen, kolikor je potrebno za enomesečno proizvodnjo. V podjetjih je tudi vsaj za mesec dni dobav nedokončane proizvodnje, za katero so bile surovine že plačane. Rok plačil za že dobavljene proizvode je nad 60 dni, torej je dobro imetja v terjatvah vsaj za mesec in pol prihodka. Skupen prihodek od prodaje podjetij Acroni in Metal v letu 2006 je bil 534 milijonov SIT, stroški financiranja pa niso bili večji od 2 % vrednosti prodaje. Zato je bila ob prodaji vrednost likvidnega dobroimetja obeh podjetij 45 milijonov Evrov, verjetneje celo več.

Prav bi bilo, če bi tisti, ki so izvršili oceno vrednosti SIJa d.d., predvsem komisija za prodajo, tudi povedali, kako in koliko so ocenili tehnološko in tržno znanje, predvsem podatke o kupcih in dobavnih normativih. To bi bil dokaz, da cenijo znanje zaposlenih, ki je zelo pogosto največji del vrednosti podjetja in je tudi medino zagotovilo, da bo podjetje lahko še naprej raslo in večalo svojo

vrednost. Kako bi sicer lahko razložili dejstvo, da je tržna kapitalizacija podjetja Microsoft okoli 100 milijard USD, letni prihodek od prodaje pa le petino te vrednosti.

Investicije in lastniški delež

Kupec se je obvezal za 250 milijonov € investicij v treh letih. Ne vidim načina, kako bo to mogoče fizično realizirati, razen če se je kupec odločil, da bo na eni lokaciji zgradil popolnoma novo jeklarno in pri gradnji uporabil obstoječo infrastrukturo. Če pa bo investicija dejansko uresničena, bo to znak, da se je kupec odločil za nakup bolj zaradi znanja o tehnologiji in trgih, kot zaradi vrednosti proizvodne opreme. Načrtovani obseg investicije omogoča popolno, hitro in kakovostno ekološko sanacijo proizvodnje in okolice, sanacijo odlagališč odpadkov od proizvodnje in rečnih bregov in usedlin za jezom v Žirovnici.

Iz zapisanega v časnikih ni bilo jasno, kakšna bo narava investicij. Če bo kredit, ga SIJ d.d. ne bo mogel odplačati pri načrtovanem obsegu prihodka od prodaje ne, da bi bilo srednjeročno podjetju v škodo. Če bodo investicije uresničene kot dokapitalizacija, se bo vrednost lastnine SIJ d.d. povečala na dvakratno. Ni jasno, kaj se bo tedaj zgodilo s sedanjim 25 % javnim deležem.

Če bo investicija v obsegu 250 milijonov € dejansko uresničena bo to dokaz, da kupec mnogo bolj upošteva znanje o tehnologiji in trgih, kot vrednost proizvodne opreme

Sinergija

Po informacijah v javnosti je kupec, družba Koks, proizvajalec nekaterih surovin, ki jih uporabljajo v SIJ d.d., npr. ferokroma, feroniklja in feromolibdena. Največjega proizvoda družbe Koks - surovega železa-grodlja zaradi tehnologije v SIJ ne morejo uporabljati kot osnovne surovine, ampak samo kot dodatek. Če bo SIJ d.d. dobival nekatere surovine iz matične družbe po posebnih cenah, je lahko to podlaga za obtožbo iz EU o dampedingu.

Še naprej bo SIJ d.d. kupoval od drugih dobaviteljev zelo pomembne surovine in repro materiale, npr. staro železo, ognjevarni material, elektrode itd, predvsem pa energijo, torej elektriko in plin. Zato bo obseg sinergije omejen.

Če pa se bo delež materialov za proizvodnjo od novega lastnika povečal, bo ta dobavljal tudi energijo, ruski trg pa se bo znatno povečal, se bo lastnik vprašal, čemu neki je potrebno plačevati prevozne stroške za surovine in energijo v Slovenijo, od tu pa voziti proizvode ruskim kupcem. Če bi bil lastnik, bi se odločil za novo gradnjo na takem mestu, kjer bi bili čim manjši prevozni stroški za surovine in proizvode. To ne bo težko, ker bosta tehnologija in podatki o trgu v EU na voljo iz Slovenije.

Druge nejasnosti

Malo ali nič nisem zvedel o tem, kako bo Slovenija preprečila, da ne bi dobiček odtekal skoz transferne cene, še posebej, če bodo finance vodili iz sedeža matične družbe, kar se dogaja že danes pri drugih družbah v tuji lasti.

Nič nisem zvedel, kaj je v prodajni pogodbi zapisano o plačah zaposlenih in o tem, koliko razvojno raziskovalnega dela se bo odvijalo v Sloveniji.

Sklep

Leta 1997 sem bil med maloštevilnimi pobudniki za drugo in uspešno sanacijo predhodnika SIJ d.d., bil sem nekaj let član Nadzornega sveta družbe, s problemi proizvodnje, predelave in uporabe jeklenih izdelkov pa sem se ukvarjal praktično vso delovno dobo. Zato trdim, da sem dobro informiran s tem, kaj družbe v SIJ d.d. so in kaj razvojno in proizvodno zmorejo. To znanje in informacije javnosti o prodaji SIJ d.d. so zame zadostne utemeljitev za sklep, da je bila cena za 55 % delež SIJ d.d. prenizka glede na dejansko vrednost te družbe.

Dr. JOŽE MENCINGER

Moj prispevek bo drugačen, bolj splošen. Naj začnem z zagotovitvijo, da načelno nimam nič proti tujcem, da pa je pri prodaji premoženja treba biti previden in da se je pri prodaji premoženja treba držati preprostega pravila »Prodaj, kar moraš prodati, in ničesar, česar ti ni treba prodati«. Poleg tega nasprotujem dogmam, oziroma kar nekakšnemu verovanju, da je prodaja premoženja tujcem, oziroma, da so tuje neposredne naložbe, vedno koristna.

Poglejmo, kaj se je na tem področju zgodilo v vzhodni Evropi, v katerih je obseg proizvodnih kapacitet v tuji lasti prikaza v primerjavi z BDP; tako je tuje lastništvo proizvodnih kapacitet na primer na Češkem v letu 1994 dosegalo vrednost 11% BDP, v letu 2003 pa 48 %. Najbolj radikalni pri prodaji so bili Estonci, kjer je razmerje med tujim lastništvom proizvodnih kapacitet in BDP že 80 %. Še hitreje so v vseh državah z izjemo Slovenije, prodajali banke, saj so vse države svoje finančne sektorje praktično prodale tujcem. Nobena nova članica EU nima lastnega finančnega sektorja, kar je povsem drugače kot v zahodni Evropi, kjer je bančništvo pretežno v domači lasti. Izjema v zahodni Evropi je Luksemburg, relativno velik delež tujih bank je tudi značilnost Velike Britanije.

Če zgoraj številke o privatizacijah v novih članicah EU primerjamo s privatizacijami v »starih« članicah EU, postane povsem jasno, da so bile privatizacije v »starih« članicah, ki so se vršile v 90-ih letih, ker je takrat pač prišlo do prevlade neoliberalizma, bistveno manjše od privatizacij v Vzhodni Evropi. Načini privatizacije se odražajo tudi v lastniških strukturah. Tudi tu je lastniška struktura v Sloveniji izjemna in precej bolj podobna lastniškim strukturam v »starih« kot v »novih« članicah EU. Za Slovenijo je namreč za lastništvo družb, ki so na borzi, značilen relativno velik delež posameznikov in majhen delež tujcev. Tu nas zanima predvsem slednje in obenem primerjava z drugimi vzhodnoevropskimi gospodarstvi. Na Madžarskem so tako tujci lastniki kar 73% velikih podjetij, ki so na borzi. Pri nas imamo relativno velik javni sektor, vendar spet ni nič posebnega; tudi Norveška nima nič manjšega javnega sektorja ali državne lastnine, kot jo ima Slovenija. Strukture lastništva so seveda pogojene z zgodovinskim razvojem posameznih držav, a ker se tu primerjamo predvsem z vzhodnoevropskimi, nekdanjimi socialističnimi državami, menim, da se Slovenci lahko pohvalimo, da smo obdržali v domači lasti velik del premoženja, ko so ga drugi že prodali.

Sliko, ki kaže povezanost med tujimi neposrednimi naložbami in gospodarsko rastjo, sem objavil pred približno štirimi leti; zaradi nje sem med slovenskimi »mlado-ekonomisti« takoj postal cepec oziroma nekakšen domačijski ekonomist. Trdil sem namreč, da tuje lastništvo ne povečuje gospodarske rasti. Naredil sem vse statistične teste in članek objavil tudi v tujini, saj je pri nas veljalo, da je dvom v splošno koristnost tujih neposrednih naložb, čista neumnost, podobna trditvi, da se sonce suče okrog zemlje in ne zemlja okrog sonca. Kljub temu sem vse bolj prepričan, da prodaja premoženja tujcem ni ne kratkoročno in ne dolgoročno

koristna, pri čemer seveda ne govorim o posameznem podjetju. Jasno je namreč, da je bila za nekatera podjetja prodaja tujcem edina možnost preživetja, kar pa ne spreminja mojega nasprotovanja dogmi o tem, da so tuje neposredne naložbe pot za reševanje gospodarskih problemov posameznih dežel.

Teorija in mednarodne finančne institucije še naprej učijo, da so učinki tujih neposrednih naložb vedno koristni. Tako OECD v letu 2003 v objavi, na katero se mnogi sklicujejo, pravi, da so tuje naložbe koristne, ker (1) prinašajo tehnologijo in znanje, (2) prispevajo k razvoju podjetij in njihovemu prestrukturiranju, (3) povečujejo trgovinsko menjavo, (4) spodbujajo konkurenco in (5) prispevajo k nastajanju človeškega kapitala.

Med teorijo in dejanskostjo, (naj ponovim, da me zanima predvsem vzhodna Evropa) je lahko precejšnja razlika. Najprej, tuje neposredne naložbe niso kar avtomatično naložbe v narodnogospodarskem pomenu besede oziroma niso nujno povečanje proizvodnega bogastva. Denar od prevzemov se v večini primerov porabi za potrošnjo in za uvoz. To pomeni, in to je moj prvi argument, da je izraz tuje neposredne naložbe pravzaprav napačen. To niso naložbe v narodno gospodarskem pomenu besede, ker denar pridobljen s kupnino, ni nujno uporabljen za povečanje proizvodnega bogastva. Drugič, velik del tujih neposrednih naložb oziroma prodaj premoženja se je koncentriral v financah, trgovini in telekomunikacijah; že prej smo pri bankah videli, da je praktično ves bančni sistem v tuji lasti. Tretjič, teorija pravi, da tuje neposredne naložbe povečujejo trgovinsko menjavo; dejansko se bolj poveča uvoz kot izvoz, kar prav tako izhaja iz strukture tujih neposrednih naložb. Četrto, nihče, tudi jaz ne, ne zanika, da podjetje, ki ga prevzame multinacionalka, ne postane učinkovitejše, vendar je učinkovitejše predvsem za multinacionalko. Znotraj te pride do specializacije in nakupov, kar poveča učinkovitost, a lahko povzroči, da prodano podjetje prekinja tokove znotraj domačega gospodarstva. Petič, tuje naložbe lahko ustvarjajo konkurenco, a še bolj pogosto ustvarjajo monopole in oligopole, ki zmanjšujejo konkurenco in preprečujejo nastanek novih domačih podjetij. Najbolj tipičen primer je trgovina. Če greste v vzhodno Evropo, lahko ugotovite, da celotno trgovino obvladujejo tuje trgovske verige. V Sloveniji imamo srečo, da imamo Tuš pa Mercator pa Merkur, zaradi tega je Slovenija nekoliko drugačna. Tako imenovani »spill-over« učinki tujih neposrednih naložb torej niso vedno pozitivni, lahko so pozitivni ali negativni, vendar je pozitivnost ali negativnost treba šele dokazati, ne pa kar avtomatično prevzeti kot nekaj danega. Toliko o kratkoročnih učinkih tujih neposrednih naložb.

Še bolj problematični so njihovi dolgoročni učinki. Gospodarski kazalci vzhodnoevropskih držav za leto 2005 kažejo, da je osnovni problem, poleg brezposelnosti, s katero se soočajo tudi zahodnoevropska gospodarstva, predvsem strukturni primanjkljaj na tekočem računu. Primanjkljaji na tekočih računih vzhodnoevropskih držav so izredno veliki. Zelo lahko je ugotoviti, da so primanjkljaji na tekočem računu močno povezani s pritoki tujega kapitala. Slovenija je izjema, ker smo bili relativno previdni pri prodaji premoženja in tudi zaradi naših investicij na ozemlju nekdanje Jugoslavije.

Tekoči račun je sestavljen iz štirih računov oziroma bilanc: trgovinske, storitvene, bilance transferjev in bilance dohodkov od dela in kapitala; pri slednji gre za tokove dividend in nakazil zdomcev. Saldo tekočega računa v novih članicah EU je negativen, negativen je tudi trgovinski saldo, medtem ko sta salda storitev in transferjev pozitivna. Posebno negativni so saldi dohodkov. Še več, če pogledamo posamezne države, ugotovimo, da dejansko sploh ne prihaja več do priliva tujega kapitala, ampak dolgoročno prihaja do njegovega odliva. Odliv dobičkov je nesporen del gospodarjenja, saj je povsem normalno, da lastnik podjetja dobiva dividende in da se dividende odteka iz gospodarstva, v katerem nastajajo, v gospodarstvo, iz katerega je lastnik podjetja.

Obseg odtekanja kapitala, oziroma odliv prek računa dohodkov zaradi tujege lastništva, ki je leta 1999 znašal 20% celotnega primanjkljaja na tekočem računu osmih novih članic EU, je v 2005 že večji od celotnega primanjkljaja. Gre za eno od dolgoročnih učinkov tujih neposrednih naložb, na kar kažejo povezave med primanjkljaji in tujimi neposrednimi naložbami po državah.

Poglejmo še bolj ali manj teoretično razlago finančnih tokov povezanih s tujimi neposrednimi naložbami. Ko tujec vstopa, vstop nekaj stane. Gre za kupnino in preureditev podjetja; zato v začetku kupljeno podjetje ne prinaša dobičkov. Potem se začno dobički povečevati; v začetnem razdobju njihovega nastajanja se večina dobičkov tudi reinvestira, relativno malo pa se ga odliva prek dividend, nakar se odliv prek dividend povečuje. Države s tujimi neposrednimi naložbami postopoma drsijo iz področja majhnih odlivov dobička, kjer je zaenkrat Slovenija, proti področju velikih odlivov. V njem je tudi država, ki jo mnogi imajo za zgled, a za to ni potrebe. Gre za Irsko, ki je res izredno hitro dosegla raven razvitosti 140 v primerjavi s povprečjem EU, če upoštevamo bruto domači produkt, to je produkt, ki nastaja na ozemlju Irske. Drugače je, če upoštevamo bruto nacionalni produkt, to je produkt, ki ga dobe Irski. Ta je za malo manj kot 20 odstotkov manjši. Trditev, da je Irsko prav zaradi tujih neposrednih naložb postala tako uspešna, tako drži le deloma in če zanemarimo, da je dolgo časa kar velike deleže produkta pridobivala iz Evropske unije, in da socialno precej zaostaja.

V Sloveniji sta bruto domači produkt in bruto nacionalni produkt zaenkrat malone enaka. Vsaj sam menim, da je to dobro, kar povezujem z dosedanjo prevladnostjo pri prodajah premoženja. Velike tuje neposredne naložbe so namreč nedvomno povezane z bodočimi odlivi bruto domačega produkta, primanjkljaji na tekočem računu in zadolženostjo. Nedvomno je tem trditvam, torej trditvam, da tuje neposredne naložbe povzročajo tekoči primanjkljaj in zadolženost mogoče ugovarjati z razpravo o kavzalnosti, oziroma o tem, kaj je vzrok in kaj posledica: Analiza tega presega namen predstavitve. Naj zato le še enkrat poudarim, da nimam nič proti tujim naložbam, zelo veliko pa proti dogmam o njihovi absolutni koristnosti.

Dr. MARJAN SENJUR

Bil sem povabljen v državni svet, da bi govoril kot predstavnik Strateškega sveta za gospodarski razvoj. Velika je razlika, kar se tiče pomena teh dveh svetov, saj je državni svet ustavna kategorija, medtem ko je Strateški svet za gospodarski razvoj ustanovljen le z odlokom vlade. Hvala za čast, da lahko tukaj govorim. Moram se pa opravičiti, ker vidim, da aktivni profesorji uporabljajo predstavitve s »power point«. Jaz se nisem zavedal, da obstaja nekaj takega v državnem svetu. Nekako se mi je zdelo, da državni zbor nima take opreme. Vsaj nekoč je bilo tako. Zato ne bom mogel opremiti svojega govora s sličicami.

Kar se te teme tiče, bi rekel: saj se že vse ve. Tudi ko se večkrat kje pojavim in se pogovarjamo o strateških vprašanih Slovenije, pogosto slišim: saj mi že vse vemo. Ni dovolj, da mi tako ali tako že vse vemo. Vedno je treba videti, kaj pa je tisto, kar je pomembno v nekem trenutku in kaj ni. Zato mislim, da je prav, da o tem še govorimo. Edino, kar me ta hip moti, je to, da smo vsi štirje govorniki nekako podobno misleči, kar se te teme tiče. Škoda, da ni tu tudi kolegov, ki bi iz drugega zornega kota gledali na to temo. Predvidevam, da so bili vabljeni in da niso hoteli javno nastopiti. Mislim, da bi to bilo treba. Če že nastopajo javno, če nekdo v zapisih javno nastopa z mnenji, mislim, da bi bilo za razpravo koristno, da nastopijo javno tudi z besedo, da bi se tako soočili na terenu, ne samo za pisalno mizo.

Jaz bom najprej povedal svoje mnenje o tej temi. Potem bom odprl še nekaj tem za razpravo. Seveda, če bo čas, če ga ne bo, pa ne bom odpiral novih tem. Kako jaz gledam na to temo? Slovenija je srednje razvita država v Evropi. To stališče je rečeno precej načelno. Vzemimo, da bi se mi želeli hitro razvijati in to tako, da bi postali ena od najbolj razvitih držav v Evropi. Vprašanje je, kako to doseči. Na splošno lahko rečemo, da s posnemanjem, z učenjem od drugih, s tujimi neposrednimi investicijami in tako naprej. Na tak način se je mogoče približati razvitim državam, ni jih pa mogoče doseči. Mi se lahko približamo na ta način na kakšnih 80 % povprečja razvitih evropskih držav, to je EU 15, kar se tiče bruto domačega proizvoda na prebivalca. Tako je na primer Evropska komisija v neki svoji projekciji napovedovala, kaj se bo zgodilo do leta 2050 in je ugotavljala, da bo Slovenija nekaj časa dohitevala EU 15, tako da bo dosegla približno 90 % dohodka na osebo razvitih držav, potem pa se bo zaustavila. Do leta 2050 Evropska komisija v teh svojih projekcijah ne predvideva, da bi Slovenija dohitela povprečje razvitih držav Evropske unije. Meni se zdi ta projekcija realistična.

Pa vendar si postavljam vprašanje, kaj bi bilo treba v Sloveniji narediti, da bi pa mi vseeno razvite ne samo dohitevali, ampak tudi dohiteali. To je moje vprašanje. V ta okvir bi postavil tudi temo privatizacije državnega premoženja. Odgovor je seveda načelno preprost. Slovenija mora krepiti svoje razvojne sposobnosti, da bo sposobna inovacij in da bo našla dohodkovne niše, kjer bo lahko dosegala visoke dohodke. Potem gre to naprej: zato mora imeti raziskave in razvoj, visoko izobražene strokovnjake, mora imeti podjetništvo, mora biti konkurenca.

Vse to mi vemo. To vsi o tem sedaj govorimo. Celo popularno je govoriti o tem, tudi tako imenovana Lizbonska strategija je v tem smislu. To je sedaj način, kako se govori o tej temi.

Vendar pa je vprašanje, kako bi te koncepte aplicirali na primer privatizacije državnega premoženja. Jaz bi rekel takole. Brez podjetij, ki svoj razvoj temeljijo v Sloveniji, tako imenovana endogena gospodarska rast v Sloveniji ni mogoča. Brez podjetij, ki so tukaj locirana v Sloveniji, ki imajo tukaj svoj sedež, Slovenija ne bo postala ena od razvitih držav v Evropi. Lahko jih dohitevamo, dohiteli pa jih ne bomo. Zato trdim, da naj bo privatizacija državnega premoženja na tak način, da taka podjetja pri nas omogoči. To je lahko reči, težko je to doseči, in tukaj bi lahko sedaj jaz končal. V glavnem sem povedal, kar sem mislil.

Ker imam še čas na razpolago, bom svojo misel še malo razdelal in jo bolj utemeljil. Zakaj je tako pomembno, da imamo tukaj v Sloveniji podjetja. Jaz pravim, da Slovenija mora biti lokacija majhnih in srednje velikih podjetij. Ne moramo imeti veliko takih podjetij, da bi, kot ekonomisti pravimo, imeli ekonomijo obsega. Lahko imamo pa ekonomijo aglomeracije, se pravi več podjetij skupaj, da druga drugo podkrepljujejo in iz tega nastane pozitiven učinek. S tem v zvezi danes učeno govorijo o platformah in podobnih stvarih. Če bomo imeli veliko malih in srednjih podjetij, potem se bo razvijalo podjetništvo in tako naprej in to je potrebno. Vendar mislim, da privatizacija državnega premoženja tukaj ne bo več veliko prispevala. Zato bi jaz to temo zaznal in šel naprej. Bolj se mi zdi pomembna druga tema, o kateri sedaj že nekaj časa v javnosti govorim, ker kolegi v glavnem govorijo o majhnih in srednjih podjetjih. Meni se zdi izjemno pomembno, da imamo tudi velika podjetja. Verjetno bi se Jože Mencinger tudi s tem strinjal. Mi rabimo velika podjetja, ki so locirana v Sloveniji, to je, da imajo sedež tukaj v Sloveniji.

Zakaj je to potrebno? Bom na hitro povedal, saj je bilo tudi o tem že veliko povedano. Velika podjetja zaposlujejo veliko število šolanih, specializiranih strokovnjakov. Velika podjetja delajo na velikih projektih in delujejo mednarodno. Če mi hočemo imeti strokovnjake, ki bodo znali delati na velikih projektih; če želimo imeti managerje, zaposliti inženirje, morajo biti tukaj velika podjetja. Taka podjetja ne bi imela samo sedeža tukaj, temveč bi bila žarišče razvojno poslovnega centra, ki potem sega čez naše slovenske meje. Mi ne rabimo samo tujih podružnic, ki so potem zaprte v Slovenijo, ampak podjetja, ki od tukaj delujejo regionalno in globalno. Mi tudi vemo, da so visoko usposobljeni kadri zelo mobilni in jih je težko obdržati. Če hočemo, da bomo imeli te ljudi tukaj in da ne bodo šli v tujino, kamor lahko gredo, morajo najti možnost, da se bodo tukaj zaposlili. Pojav bega možganov ali »brain drain« ni nepomembna tema. Mislim, da bo to vse bolj pereča tema znotraj Evropske unije ob tako imenovani prosti mobilnosti dela.

Drugi pomemben razlog, zakaj rabimo velika podjetja, je področje raziskav in razvoja. Velika podjetja so navadno bolj raziskovalno razvojno usmerjena, ker lahko financirajo na trajni osnovi raziskave in razvoj, lahko zaposlujejo raziskovalce, lahko uporabljajo rezultate raziskav in razvoja. Če hočemo imeti

raziskovalno-razvojno aktivnost, ob namenu, če bomo izdatke za ta namen dvignili na ne vem koliko odstotkov, menda na 3 % BDP, ni dovolj imeti univerz in raziskovalnih inštitutov, obstajati mora tudi gospodarstvo, ki to uporablja, ki to financira, in to so navadno velika podjetja. To pravim zaradi tega, ker je visoka tehnologija zaščitena. Visoke tehnologije vi ne morete kupiti na trgu. Visoka tehnologija se ne prinaša skozi tuje neposredne investicije. Če mi hočemo ujeti najbolj razvite, potem moramo biti odlični na področju visoke tehnologije, ki je pa ne moremo kupiti, niti je ne moremo prenesti, temveč jo moramo sami ustvariti.

Rekel bi še, da je obstoj domačih podjetij nujen za konkurenco. Hočem poudariti, da brez konkurence v gospodarstva, ne moremo imeti uspešnega gospodarstva. Moja teza je, da je Slovenija za velika podjetja majhen trg. Lahko pride ena velika firma pa lahko pokrije celotno Slovenijo. Ali pa, če bosta prišli dve, si bosta slovenski trg razdelili. Ne bo konkurence, če bomo imeli samo velike tuje firme. Nujno je, da imamo domače velike firme, ki bodo konkurirale tujim firmam. To je nujni predpogoj, da bomo imeli konkurenco na slovenskem trgu. Domača podjetja rabimo tudi za to, da konkurirajo velikim tujim podjetjem. Tuja pa rabimo, da bodo konkurirala domačim podjetjem. Mi rabimo oboje, domača in tuja podjetja. To se mi zdi izjemno pomembno.

Prej je bilo govora o trgovini. V trgovini imamo konkurenco, vendar je ne bi imeli, če ne bi imeli domačih velikih konkurentov. Tu imamo dve, tri velike domače trgovske firme in to je omogočilo, da imamo sedaj cvetočo trgovino, sicer bi si mogoče dve veliki tuji firmi razdelili slovenski trg in ne bi bilo konkurence.

Privatizacija državnega premoženja naj torej poteka tako, da bo krepila samostojen razvoj tistih slovenskih podjetij, ki so samostojnega razvoja sposobna. Niso vsa podjetja tega sposobna. Morali bi ugotoviti, katera so pa sposobna in potem njim omogočiti, da se samostojno razvijajo. Katera so ta podjetja in kako izvesti privatizacijo v teh primerih? To ni tema, o kateri bi se sedaj jaz ukvarjal. To je tema za managerje, podjetnike, za posebne vrste strokovnjakov. Pomembno vpraša je, ali je podjetje sposobno svojega samostojnega razvoja ali ne? Če podjetje ni sposobno za samostojen razvoj, potem je bolje, da se preprosto proda.

Sedaj pa še nekaj tem za razpravo, bolj kot nek zaključek. Zopet gre za stvari, ki smo jih že slišali, vendar bi rad, da se zopet sliši. Ali obstaja ekonomski interes slovenske države? To je znamenita teza o nacionalnem interesu. Še enkrat ponavljam tisto, kar sem že par krat rekel. Če imamo državo, imamo nacionalni interes, ker država ima vedno nek teritorij, geografsko gledano, ki ga zaseda. Na tem geografskem prostoru mora biti gospodarska aktivnost, da je lahko ta država ekonomsko uspešna. Ne moremo na splošno filozofirati o ne vem čem, o prostem pretoku kapitala, ne da bi upoštevali tudi te geografske komponente. Mi smo zainteresirani, da je kapital prosto tekoč, še posebej pa smo zainteresirani, da pride sem in da tukaj ostane.

Potem, drugo. Gotovo bo še nekaj časa obstajala državna lastnina iz različnih razlogov. Ne bom sedaj o tem ugibal. En razlog bi lahko bil, da bi iz javne lastnine lahko črpali dohodke za pokojninski sistem pa še za kaj drugega. V takem primeru je nujno najti načine, da politika ne bo lastnine uporabljala kot orodje poseganja v gospodarstvo. Prej je bilo vprašanje, ali je država slab gospodar. Saj to ni tema. To ni tema, tako jaz to vidim. Tema je v tem, da se država naj ne ukvarja z gospodarstvom. Ona ima druge naloge. Gospodarstvo naj bo relativno samostojen sistem in naj deluje po svojih principih. Tam, na primer, ni demokracije, ampak so drugi načini sprejemanja odločitev, medtem ko je v politiki demokracija ključna zadeva. Mora biti tako, da je država ločena od gospodarstva, kolikor je pač možno. Kot je vojska ločena od policije. Imamo sisteme, ki so medsebojno ločeni. Zato pravim, da je država en sistem, znotraj tega seveda tudi gospodarstvo, ampak gospodarstvo naj bo ločeno od politike. Šele naslednje vprašanje je, ali je država uspešen gospodar.

Potem o vlogi tujega kapitala. Jaz ne bi rad, da bi govorili proti tujim neposrednim investicijam. Jaz mislim, da so za Slovenijo pomembne. Se pa strinjam z Jožetom Mencingerjem o vlogi tujih neposrednih investicij. To je relativno. Ko smo mi bili mladi, prav tako mnogi od vas, so govorili proti tujim neposrednim investicijah kolikor se je dalo. Takrat je bilo to drugače. Tudi v svetu je bilo kritično stališče do TNI. Potem so prišla desetletja navdušenja nad tujimi neposrednimi investicijami. Sedaj je mogoče čas, da smo malo bolj uravnoteženi. Ne bi rad, da razprave o nacionalnem interesu izzvenijo zoper tuji kapital. V našem nacionalnem interesu je, da smo za prihod tujega kapitala. Vse je vprašanje mere.

Prej je bilo govora tudi o tem, da izvoz kapitala pomeni izvoz delovnih mest v tem smislu kot, da bi bilo to nekaj negativno. Jaz mislim, da Slovenija mora izvažati kapital. Seveda mora tudi uvažati kapital. To, kar delajo nekatere države. Ampak mi moramo tudi izvažati kapital. To je prava stvar. Isto, kot imate pri izvozu blaga in storitev. Uvažáš, izvažáš. Pri kapitalu je podobno. Če smo bolj razvita država, bomo kapital uvažali in izvažali. Tudi ne moremo misliti, da bomo mi prevzemali podjetja, na primer, v Jugo-vzhodni Evropi, ne bomo pa pustili, da bi kdo naša podjetja prevzemal. Zdi se mi pomembno, da pustimo tok v obe smeri, pri tem pa je pomembno, da imamo podjetja, ki so sposobna izvažati kapital v tujino. Zopet smo pri tistem, da moramo imeti podjetja, ki so sposobna in ki od tukaj naprej potem delujejo globalno.

Še o dveh temah, o katerih zadnje čase berem po časopisih v zvezi s prodajo državnega premoženja. Povedal sem že svoj kriterij: privatizacija naj poteka glede na to, kako se bo država razvijala, in tako naprej. Pojavlja se kriterij najvišje možne cene ob prodaji premoženja, češ, ko država prodaja, naj poskuša doseči najvišjo možno ceno. Jaz mislim, da je to v redu kriterij, da temu ni kaj oporekati. Ta kriterij se bo v mnogih primerih uporabil in se tudi v mnogih primerih uporablja. Treba je pa priznati ali pa ugotoviti, da gre za ceno, ki jo določa povpraševanje. Se pravi, ki jo določa kupec. To je trg, kjer kupec določa, kakšna bo cena. Prodajalec prodaja za toliko, kolikor pač lahko za to dobi,

potem pa kupec presoja, ali se njemu izplača kupiti ali ne. Pri kriteriju najvišje možne cene se upošteva vidik kupca. Mislim, da je to lahko čisto v redu. Vendar pa to ne bo vedno v interesu naše države. Takrat pa je potrebno premisliti, kaj je prav.

Zaključujem z vprašanjem o tako imenovanem strateškem partnerju. Načelo strateškega partnerja pri prodaji državnega premoženja je popularno v poslovni literaturi, a meni se zdi to precej nedoločen kriterij. Kaj pomeni strateški partner? Meni se to zdi nekje vmes med kriterijem najvišje cene, ko upoštevaš samo ceno in pa, da upoštevaš načelo možnega samostojnega razvoja, ko gledamo, ali se podjetje lahko samostojno razvija. Strateški partner verjetno pričakuje, da bo sčasoma prevzel glavno besedo. Kdaj se bomo odločil tako, da bomo podjetje prodal strateškemu partnerju, je po mojem odvisno od konkretnih razmer. Ni pa to generalno pravilo, na primer, generalno bomo rekli: Ljubljanska banka - strateški partner, Telekom - strateški partner in tako naprej. Je to pravi kriterij? Poglejmo konkretno, ali ta dva konkretna primera potrebujeta strateškega partnerja. Če se drugače ne moreta razvijati, prav; če pa se lahko samostojno razvijata, pa je strateški partner lahko stran pot. O tem, kako konkretno delovati v teh dveh primerih, pa sedaj ne bi govoril, ker ne vem.

RAZPRAVLJALCI

Dr. Tomaž Kalin:

Jaz bi govoril samo o prodaji Telekoma. Bilo je govora, da se bo povečala učinkovitost upravljanja, seveda, vse pa pod parolo povečanje blaginje. To naj bi bil osnovni motiv vsega delovanja ob prodaji državnega premoženja. Večja konkurenčnost, uspešen razvoj, najvišja možna prodajna cena, o tem smo sedaj nekaj slišali, in pozitiven vpliv na razvoj elektronskih komunikacija, kar pa sploh ni res. Če pride močan strateški partner, bo seveda konkurenca postala bistveno težja.

O vračanju »vlaganj v telekomunikacijsko infrastrukturo«, ki poteka prav sedaj, sem že mnogokrat pisal in govoril, in o tej populistični akciji ne bi več govoril na tem mestu.

Kako naj bi se sploh prodajalo? Odprodalo naj bi se 39 %, tako piše v aktih, na dokaj kompliciran način, v Financah pred parimi tedni sem pa bral, da mogoče pa le več kot 50. Izgleda, da komisija za prodajo nekoliko premišlja o spremembi obsega in pogojev.

Največja posebnost te prodaje pa je seznam zahtevanih zavez investitorja:

- Ohranitev poslovnih funkcij. To je smislna in možna.
- Ohranitev mreže in storitev z enakim deležem sredstev in ljudi, kot sedaj. Ne vem, če bo kakšen strateški partner hotel z enakim številom ljudi delati naprej. Vsak bo poskušal zmanjšati število zaposlenih, čeprav je pri slovenskem Telekomu tako imenovano število glavnih linij na delavca dobro, tudi v primerjavi z evropskimi telekomi.
- Ohranitev deleža slovenskih dobaviteljev opreme. Tukaj je Iskratel zahteval da bi rad še naprej prodajali telekomunikacijsko opremo slovenskemu telekomu, tudi kot izredno pomembno referenco za prodajo po svetu.
- Uvajanja te, v Sloveniji izdelane opreme v kupčeve organizacije. Vse države, od koder bi lahko prišel resen kupec imajo seveda svoje proizvajalce take opreme, recimo Siemens v Nemčiji.
- Širjenje poslovanja v tujino. Da bi recimo, Deutsche telekom (kot primer možnega kupca) uporabil slovenski Telekom zato, da bo prodiral na Balkan.
- Fiksni širokopasovni priključki za vse prebivalstvo v naslednjih treh letih. To je dobro, saj trenutno imamo po poročilu Evropske Unije prenizko penetracijo
- in še in še.

- Sedaj je bilo pa slišati tudi, da ima prednost ponudnik, ki omogoča vstop Telekom Slovenije v lastniško strukturo kupca. To pomeni izmenjavo delnic, s posledico, da nekaj kupnine ne bo dobila država v obliki likvidnih sredstev.

Kakšno je stanje v Evropi? Večinoma inkumbentov (izvirnih telekom organizacij, ki so bile pogosto organizirane skupaj s pošto – PTT- in so bile povsod v državni lasti) je v resnici privatnih. So pa tudi izjeme. Ko sta Švedska in Finska družili svoje telekome v novo skupno podjetje Telio - Sonero, in ko bi človek bi rekel, da bi bil to čas, da bi prodali delnice, sta obe državi obdržali svoja večinska deleža in tujci so samo 16 % lastniki Telie - Sonere. Swisscom je v 54 % lasti švicarske konfederacije. To predpisuje zvezni zakon. Tudi v Luksemburgu je država 100 % lasnica telekoma.

Pa da ne bi mislili, da v državah, kjer so tako rekoč izumili kapitalizem, pustijo tujce v področje telekoma. V ZDA 20 % je maksimalen delež, ki ga ima lahko tuja organizacija v telekomunikacijski industriji.

Naslednja tabela kaže nekaj primerov, kako skrbijo države za nacionalne interese na področju telekomunikacij z omejitvijo tujega lastništva v svojih telekomih:

Avstralija	35% skupno 5% posamezno
Kanada	20% delnic
Japonska	33% za NTT
Nova Zelandija	49,9% na NZ Telekom
ZDA	20% direktno, oziroma 25% indirektno
Indija	74%
Južne Koreja	49% oziroma 20% za Korejski Telekom
Turčija	49%

Kakšne so lahko izkušnje od prodaje uveljavljenih podjetij, o karšnem govorimo tu, so se tudi kazale že v diagramih, ki jih je kazal prof. Mencinger.

Na Hrvaškem je klasičen primer katastrofe prodaja Hrvatskega Telekoma. Ko je Tudžman prodal Telekom, ker je potreboval denar za vojne veterane, od takrat naprej je vse skupaj ena sama katastrofa. Sodelujem oz. delam na

mednarodnem področju na evropskih računalniških akademskih mrežah in vsi kolegi poročajo o prepočasnem razvoju telekomunacijskega trga. Slovenija ima recimo v tem trenutku 262.000 ADSL priključkov. Na Hrvaškem, kljub temu, da je trg trikrat večji, jih je samo 108.000. V Srbiji sta OTE (Grški telekom) in Telecom Italia, ko so bili nekaj časa lastnici srbskega telekoma, absolutno blokirali kakršno koli liberalizacijo telekomunacijskega trga. Isto je bilo, v nekoliko manjši meri tudi na Hrvaškem. Na Poljskem pravijo kolegi, da se absolutno nič več ne investira, ampak samo eksploatira tisto premoženje, ki so ga seveda s previsokimi cenami vlagali vsi uporabniki, isto velja za Madžarsko in tako naprej.

Pred kratkim sem bil na okrogli mizi, na temo prodaja Telekoma Slovenije, na Ekonomski fakulteti, kjer so mnogo govorili o tem (posebej »novo ekonomisti«), kako se bo povečala konkurenca. Jaz pa menim, da so za povečevanje konkurence na razpolago drugi vzvodi. APEC, Agencija za pošto in elektronske komunikacije, dobro dela in je konkurenca čedalje boljšai. To čutimo vsi. Imamo alternativne ponudnike finksne in mobilne telefonije, interneta in tako naprej. V inozemstvo, recimo jaz vedno telefoniram preko alternativca. Če se bo izkuseni strateški partner pojavil v Sloveniji, potem se bo ta proces nujno upočasnil, ker imajo ti izkušnje iz bolj trdega trga kot je naš, in dobro vedo, kako zavirati konkurenco.

Na koncu, bi bil tako imenovani privatizacijski proces, ki bi pripeljal portfeljskega vlagatelja verjetno boljši, zato ker nima operativnih izkušenj in bi ga bi zanimal le dobiček.

Tu pa seveda pridemo do ključnega vprašanja: Minister Gantar, je ves čas govoril o zlatih jajcih ali pa družinski srebrnini. Za letos nimam podatkov, ampak za par let nazaj so dividende od tistega dela, ki je državen, ki bo šel v prodajo, večje, kot je pa je pri teh današnjih nizkih obrestnih merah strošek servisiranje javnega, da v višini tistega, kar bi bil lahko izkupiček prodaje. To pomeni, da je tudi iz finančnega stališča to nesmisel. Na posvetovanju na Ekonomski fakulteti sem rekel, prenesimo premoženje Telekoma Slovenije KADu pa naj iz tega financira od sedaj naprej mojo pokojnino, pa bi bilo bistveno bolje. Tam so bili ugledni ekonomisti in se niso preveč smejali, to pomeni, da mogoče ta ideja ni tako zgrešena.

Torej, človek se vpraša, zakaj gremo v to? Zato, ker je pisalo je v neki koalicijski pogodbi? In moje vprašanje: je treba to res izpeljati, če je škodljivo, in ogroža nacionalne interese na tem čedalje bolj ključnem segmentu, in sem res prepričan, da je dolgoročno škodljivo. Posebej, ker strateškega partnerja Telekom ne potrebuje.

Gre za absolutno in čisto politično odločitev. Včasih smo rekli tovarne delavcem, danes rečemo tovarne privatnikom, po možnosti tujim. Hvala lepa.

BRANKO SEVČNIKAR:

Lep pozdrav vsem prisotnim. Hvala za povabilo organizatorju. Malo sem bil presenečen, vendar prav je, da se tudi tu v Državnem svetu sliši beseda kakšnega predstavnika, ki ne prihaja mogoče iz teh vaših krogov, ki imate visoke nazive in zelo dobro razmišljate o slovenski lastnini. To moram pohvaliti. Iz vaših razlogov oziroma razlaganja je vidno, da veste, kaj to pomeni in da je treba tisto, kar pač imaš, je treba čuvati. Jaz sem Branko Sevčnikar in sem predstavnik zaposlenih v Holdingu Slovenskih elektrarn. Vodim skupni svet delavcev kapitalsko povezanih družb in moram reči, da nas v zadnjem času izredno skrbi prihodnost energetike kot take, še bolj pa Holdinga Slovenskih elektrarn. Človek bi pričakoval, da bi mogoče danes bili tu prisotni tudi tisti, ki nekako nam delijo usodo s svojimi odločitvami, vendar vidim, da jih ni dosti in to je v njihovem stilu, zato ker vseskozi bežijo od dialoga z nami, tako na Holdingu kakor tudi na širšem nivoju v energetiki.

Na kratko bom orisal dogajanje v energetiki. V času prejšnje vlade smo uspeli doseči nek socialni konsenz in smo ustanovili ekonomsko socialni odbor, preko katerega smo za področje energetike usklajevali vse aktivnosti, vse zakone in mislim, da je to dobro delo dalo rezultate, ker se je ta energetika v roku petih let, od leta 2002 naprej, ko se je ustanovil tudi Holding Slovenskih elektrarn, spremenila iz zgubarskih podjetij, v visoko donosno kapitalsko učinkovito podjetje in pa v dobro svojih lastnikov, kajti vsako leto v proračun države Slovenije prispevamo oziroma prispeva Holding kot uspešno podjetje kar čedne milijarde. Govorim o tolarjih seveda trenutno še.

Kaj se dogaja na področju energetike? Tega socialnega dialoga, ki je bil prisoten vseskozi prej, enostavno ni. V vseh teh treh letih oziroma že četrto leto teče, nismo uspeli niti enkrat sklicati tega ekonomskega socialnega odbora, da bi na tem odboru prečerkirali sprejete rešitve, predloge in pa potem skupaj zadevo nastavili tako, da bi bila sprejemljiva za vse. To seveda ima pač tudi potem svoje posledice in potem se dogajajo take neumnosti, kot so organizacija drugega energetskega stebra, nekje pa se sušlja tudi o tretjem energetskega stebra. Holding Slovenskih elektrarn kot prvi steber se z oddelitvijo dveh družb v drugi steber slabi. Se pravi, sinergija, slovenske energetike, ki je bila tudi že prej v bivši Jugoslaviji izgrajena kot zaokrožena celota, skozi različnost proizvodnih virov električne energije, tako nuklearne, hidro, termo in pa akumulacijskih elektrarn, se s tem razprši. Tako razdrobljena energetika bo zelo lahek plen tujim multinacionalkam, saj je proračun teh multinacionalk dva do trikrat večji od državnega proračuna Republike Slovenije. Procesi na področju energetike v Evropi tečejo ravno v obratni smeri kot v Slovenije, kar pomeni, kar pomeni, da se energetik združuje in pa da se deli kot je slučaj trenutno v Slovenij.

Kaj se tu dogaja v Holdingu Slovenskih elektrarn? Lastnik oziroma predstavniki lastnika, se pravi Ministrstvo za gospodarstvo izvaja vse možne ukrepe, kako bi to skupino naredil neuspešno, kako bi oslabil njeno vodenje, kako bi dejansko iz tega visokoprognoznega podjetja naredil neko nezanimivo zgodbo, ki bi potem

bila tudi verjetno na trgu v nadaljevanju tudi manj vredna in lahek plen za vse možne potencialne kupce. Z Ministrstvom za gospodarstvo smo poskušali vzpostaviti kontakte. Moram reči, da smo dvakrat uspeli, da smo se dobili na ministrstvu in da smo predstavili vse te strokovne poglede, ki smo jih sami pripravili in pa vpliv teh sprememb na energetske oskrbe Slovenije. To predvsem govorim zato, ker mislim, da bo nastopil problem oskrbe Slovenije z cenovno ugodno el. energijo. Ko smo mu že uspeli vse te argumente predstaviti in ko ni imel več tudi argumentov proti, dialoga enostavno ni več. Zato spet vsak po svoje govorimo tam, kjer pač lahko. Dialoga ni. Vsak dela po svoje in mislim, da to ni dobro za državljane, gospodarstvo sploh pa ne za energetiko. Energetika, po mojem, kot je gospod Glavič v uvodu poudaril, bi morala biti monopol, kar se dogaja v zahodni Evropi, se pravi Avstriji, Nemčiji, Italiji, Finski, Švedski in Španiji. Te države so te monopole uspešno obdržale. Kako se v energetiki ne sme delati se vidi na primeru Madžarske, kjer so v treh letih, odkar so odprodali svojo proizvodnjo električne energije, za socialne transfere porabili dosti več denarja, kot pa so ga dobili s kupnino. Upam, da boste vi, ki imate malo večji vpliv tudi na ta dogajanja, uspeli še to aktualno oblast prepričati, da bo upoštevala tudi kakšno strokovno mnenje. Ni nujno, da naše, pač pa vaše, ker vidim, da razmišljate podobno kot mi in jaz mislim, da to ni nič slabega. Hvala lepa.

JANEZ KLANČNIK:

Prihajam z Raven na Koroškem. Sem predsednik nadzornega sveta malih delničarjev, ki so organizirani v Družbi pooblaščenki Ravne. Le-teh je nekaj manj kot šest tisoč.

Najbrž pogosto slišite, ko se javno borimo za pravično poplačilo našega vložka v sanacijo Slovenske industrije jekla, s tem pa posredno nasprotujemo prepočetni prodaji celotnega sistema.

Hvaležen sem, da sem bil povabljen k današnji razpravi, in to prav v času, ko se omenjena prodaja zaključuje.

Berem, da je že vse plačano. Ne vem, če je to res; vem le, da ko me nekdo nalaže enkrat, mu ne verjamem nikoli več.

Prodaja je bila izpeljana s popolno ignoranco več kot 14.000 delničarjev, ki so odločilno prispevali k uspešni sanaciji sistema oz. k temu, da je danes mogoče kaj prodajati. Zagotovo smo bili prevarani. Država je prelomila obljube in dobre namene, s katerimi nas je prepričala, da smo odstopili od tožb za vrnitev deleža plač, ki smo jih prej zavestno vložili v sanacijo Slovenskih železarn (danes Slovensko industrijo jekla – SIJ).

Šestdeset notranjih upravičencev je te tožbe kljub vsemu vložilo in jih dobilo. Slovenske železarne (družba Metal Ravne) so jim morale izplačati v bruto znesku sedemkrat več, kot je bil njihov vložek. Sodišče je takrat upoštevalo zakonito zamudno obrestno mero.

Najbrž ni treba razlagati, kaj bi pomenilo za sistem oz. za državo, če bi tožili vsi. V skrbi za državno premoženje, ki smo ga imeli tudi za naše, smo v skladu z Zakonom o privatizaciji Slovenskih železarn, ki je bil končno sprejet leta 1998, pristali na konverzijo svojih terjatev. To je šlo preko Ministrstva za ekonomske odnose; profesor dr. Senjur je bil takrat tam minister. Dobili smo delnice Slovenskih železarn. Pri tem je bil upoštevan le naš vložek v sanacijo, in to zgolj do konca leta 1992, ne pa tudi premalo izplačane plače v naslednjih letih.

Pridobljene delnice smo po omenjenem zakonu morali vložiti kot stvarni vložek v osnovni kapital družb pooblaščenk. Ustanovljene so bile tri: v Štorah, na Jesenicah in na Ravnah na Koroškem. Zakon je predvidel, da bodo družbe pooblaščenke ob prodaji odvisnih družb, z zamenjavo delnic, pridobile do 20 odstotkov osnovnega kapitala (ali poslovnega deleža) družbe.

Z zakonom iz leta 2001 je bilo zagotovljeno menjalno razmerje: nominalna vrednost delnice 100.000 SIT za delnico za 100.000 SIT osnovnega kapitala. Tako pridobljene poslovne deleže so družbe pooblaščenke lahko v roku dveh let prodale kupcu večinskega dela. Zato nas začetni 80-odstotni delež na holdingu nikoli ni posebej zanimal; sploh pa se je stalno zniževal s spreminjanjem osnovnega kapitala in z zamenjavami naših delnic za poslovne deleže v odvisnih družbah.

Družbe pooblaščenke so podpisale medsebojni dogovor, da bodo sodelovale pri pridobivanju poslovnih deležev, vsaka na svoji lokaciji. Se pravi, mi smo pač to počeli na Ravnah.

Družba pooblaščenka Ravne, kjer sem predsednik nadzornega sveta, je do leta 2003 pridobila 20-odstotne poslovne deleže v šestih ravenskih družbah. V treh smo jih prodali, v treh pa smo jih zadržali oz. še dokupili, tako da smo dosegli kontrolni delež. Za te menjave smo porabili 5.199 delnic SŽ in s tem pridobili okoli 800 mio. SIT (3,34 mio. EUR) premoženja.

Večina družb je bila slabših, kot sta družbi Metal Ravne in Noži Ravne, pa smo kljub temu prigospodarili več kot 150.000 SIT za delnico ali več kot 625 EUR.

Danes so prodali večinski paket delnic po 191 EUR za delnico; nam zdaj vsiljujejo tako ceno za delnice, ki jih še nismo zamenjali. Mi takega denarja ne bomo vzeli.

Dve tretjini delnic, se pravi 11.468, ki so še ostale nezamenjane, je bilo ravno dovolj za pridobitev 20-odstotnih deležev družb Metal Ravne in Noži Ravne. Leta 2003, ko sta bili družbi naprodaj, smo s potencialnimi kupci podpisali dogovor za dokup deležev, tako da bi v obeh družbah dosegli kontrolni delež – pa so bili tujci. Prodaja je bila kasneje ustavljena. Med tem smo dobili pravno mnenje prof. dr. Šime Ivanjka. V skladu s tem smo leta 2004 vložili zahtevo, da z zamenjavo preostalih delnic pridobimo 20-odstotne deleže v Metalu Ravne in Nožih Ravne, čeprav družbi nista bili prodani. Vsekakor je bil tak prenos mogoč, še preden je država prodala večinski delež SIJ-a oz. 55.53 % delnic ruskemu Koksju. Ko so nas odganjali, so rekli, da če bomo zraven kot »neki lastniki«, bomo le nagajali pri prodaji.

Leta 2005 je bila imenovana nova komisija za vodenje in nadzor postopka prodaje kapitalске naložbe R Slovenije, ki jo predstavljajo delnice oz. deleži Slovenske industrije jekla s prodajo odvisnih družb. Ne vem, kdaj in zakaj je bil zamenjan model prodaje.

Več let je potekala prodaja odvisnih družb. Na koncu je bil holding v Ljubljani ukinjen. Naenkrat pa se prodaja holding kot celota!?

Prof. dr. Vodopivec je posebej poudaril, da je veliko bolj racionalno prodajati posamezne odvisne družbe, kot prodajati holding v celoti; tudi vsota kupnin bi bila večja. Izgovor, da so bili kupci bolj zainteresirani za nekatere družbe, le potrjuje to trditev. Zakaj bi moral nekdo, ki gre kupiti kolo, ob tem kupiti še motor? Nekdo bi kupil le Metal Ravne, ne pa tudi Acronija, spet drugi pa bi imel le Acroni brez Metala Ravne in Nožev Ravne.

Z novoimenovano komisijo se preprosto ni dalo resno pogovarjati. Ko je skupaj z nadzornim svetom obiskala Ravne, sem se želel sestati z njo, da bi predstavil problematiko Družbe pooblaščenke Ravne. Tri četrtine časa tega sestanka sem porabil za debato okrog »nekih anonimk«, ki jih morda nekdo piše sam sebi ali pa jih sploh ni. Očitno je bilo že takrat odločeno, da nas bodo s spremembo modela ogoljufali. Že takrat je bilo slišati, da bi od nas delnice, ki jih še

nismo zamenjali, odkupili po 46.000 SIT. Zanimivo: že leto in pol pred prodajo večinskega deleža delnic SIJ-a so vedeli, kakšna bo »tržna cena«. Le-ta je približno 191 EUR za delnico. Ponudbe, da nam bodo za 100.000 SIT ali 417 EUR po petnajstih letih dali le 191 EUR za delnico, ne bomo sprejeli, saj je več kot ponižujoča.

Seveda ne bomo dobili nobenih obresti, delnice pa so bile prodane pod knjigovodsko vrednostjo. Zato sta jeseniška in ravska družba pooblaščenka vložili tožbi proti SIJ-u in državi. Seveda pa proti državi, ki počne, kar se ji zljubi, nimamo veliko možnosti, zakonitost pa je prepogosto odvisna od tega, katera vlada je na oblasti. Na premajhno zaščito malih delničarjev je opozoril celo direktor evropske banke za obnovo in razvoj, ko je pohvalil težnjo vlade, da se umakne iz SIJ-a in Telekomu.

Opisan je le en del zgodbe, ki kaže na nespoštovanje ljudi, ki so in še delajo v slovenskih jeklarnah. Drugi del pa je odnos do obeh jeklarskih lokacij, kjer se ljudje že stoletja preživljajo z jeklarstvom; zato se je tam nabralo ogromno znanja.

To ob prodaji ni bilo nikjer omenjeno. Rečeno je bilo, da kupec sprejema obvezo, da bo zadržal zaposlene. Logično. Kako bi sicer lahko proizvajal? Še manj je bilo rečenega o odgovornosti do okolja, saj sta obe jeklarni na obmejnem območju, pa ničesar o strokovnih šolah, vse do fakultet.

Vsekakor so prodajalci na marsikaj pozabili. Bili so pravi diletanti.

Dva profesorja sta danes prisotna, ki sta pred nekaj leti vodila okroglo mizo, ki je bila organizirana ob obletnici montanistike in metalurškega oddelka Fakultete za naravoslovje in tehnologijo. Takrat so nekateri govorili, da so naše fakultete predrage (nepotrebne), tudi instituti so predragi in da je vse to drugo veliko cenejše npr. v Ukrajini.

Čudno, v Rusiji je vse cenejše: delavci, šole, univerze, instituti, imajo svoje surovine in denar, pa vseeno silijo k nam. Zakaj? Zaradi sinergije? Sinergija pride vedno prav, ko zmanjka resnih argumentov!

JERNEJ STRLE:

Železarna Ravne je bila konec 70-ih, v začetku 80-ih let za Ruse tako zanimiva, da so delali vsa leta na tem, da so jo sedaj dobili. Zakaj pravim, da je bila zanimiva? Ker je takrat Jugoslavija izdelovala tanke, ki se še danes vozijo po bojnih poljih na bližnjem vzhodu in je Železarna Ravne razvila super tehnologijo za topovske cevi, dosti boljše, kot so jo Rusi. Izdelala je tudi kupole z dosti manjšo toleranco, kot so si jo Rusi sami. Rusi so zahtevali to tehnologijo, Železarna Ravne jim ni dala. Tako. Danes pa imajo to tehnologijo. Najbrž se ni dala skriti.

Okoli Tovarne sladkorja Ormož: da bo Tovarna sladkorja Ormož ukinjena, je Slovenija vedela, čeprav je vprašanje kdo, že pet, šest let nazaj. Komaj smo jo naredili, že je EU, preden smo prišli vanjo, rekla: "Ne, vi ne boste več proizvajali sladkorja!" Danes gre Ormož na Hrvaško. Kako to, da je ta tovarna za Hrvaško kar naenkrat dobra, ker če bo Hrvaška EU, bom ta ravno tako zahtevala, da se ukine. Ali pa morda Hrvati že vedo, da zlepa še ne bodo v EU? Mogoče. Ali je bila Slovenija opozorjena, da naj ukine to proizvodnjo? Če bi to naredila pred štirimi leti, bi dobila 100 enot evrov ali 100 milijonov. Če bi naredila pred tremi, bi jih dobila 50. Če bi naredila pred enim letom, bi jih dobila 25. Sedaj pa še ne ve, koliko jih bo. Tako stroga je bila odločitev EU.

Danes so kmetje dobili neke odškodnine, ki jih bodo v enem letu porabili. Kaj pa potem? Pri vsem tem pa je svetovni trend oziroma sladkor svetovna strateška surovina. ZDA so pokupile in imajo v zakupu vso proizvodnjo sladkorja v južnoameriških državah in njihove velike ladje, to spremljajo s sateliti, nenehno vozijo sladkor v ZDA. Sladkor z leti nikoli nič ne izgubi na kvaliteti. Vedno drži v sebi toliko alkohola, kolikor ga ima, in že zdavnaj bi sladkor uporabljali tudi za pogon motorjev, če ne bi bil agresiven za današnjo tehnologijo tesnil.

Da je to res, da se nekaj dogaja s tem sladkorjem pa z Ameriko, je tudi to, da sta Nevada in Teksas največja kupca svetovnih proizvodov in cementa. Cement pa, najbrž vemo, za kaj se uporablja.

Drugo, kar je bilo na začetku rečeno. Kdo lahko daje mandat komurkoli, ali eni ali drugi vladi, ali enemu ali drugemu ministru. Samo narod, samo ljudje ga lahko dajo. Niti parlamentu jaz ne zaupam. Hvala lepa.

BORIS JANEZ BREGANT:

Toliko kolegov že dolgo nisem srečal kot danes na tem posvetu. Kaže, da je ta problem prodaje SIJ-a vendarle posebej pomemben in rabi nekatere dodatne razlage. Mislim, da vse tisto, kar so uvodničarji povedali, verjetno bi lahko ponavljali vsi, zato bom v tem delu pustil ta del razprave. Pa vendarle, en del, na katerega sem opozarjal tudi iz tega mesta, iz Državnega sveta, ob koncu lanskega leta, ko se je začelo govoriti o prodaji SIJ-a, v zvezi s prodajo tistega državnega premoženja, ki je specifičen, tako kot SIJ. Premoženje, ki je bilo delno podedovano od nekih prejšnjih družb in nekih prejšnjih sistemov, delnem dograjevanju v nekem socialističnem razvoju, ima neko značilnost. Značilnost, da premoženje tega podjetja ni samo tisto ustvarjalni del firme, proizvodna sredstva in ostalo, kadri in znanje, ampak, da je v teh podjetjih tudi precej tistega, čemur danes rečemo poslovno nepotrebno premoženje. To premoženje se nahaja v uporabi ljudi, ki bivajo na teh področjih, službi za razvoja, službi tudi za raziskave in nove proizvode, pa ne več v tej osnovni dejavnosti te firme. To so recimo konkretno na Jesenicah šolski objekti, športni objekti, javna infrastruktura, komunalna, deli plinifikacije in tako dalje. Ko smo na to opozorili in je Državni svet povzel to mojo razpravo in postavil vprašanje Ministrstvu za gospodarstvo in Ministrstvu za finance, moram reči, da do danes je odgovoril samo Ministrstvo za gospodarstvo s podpisom ministra, ne vem, kdo je pismo napisal, piše: To ni predmet razprave državnih organov, ampak je to lastništvo posameznega podjetja. Torej, je danes ta šola ruska, je danes to kopališče rusko in to je danes cesta, Maršala Tita imamo še na Jesenicah, ruska. To so stvari, na katere mislim, da je prav opozoriti. Opozoriti na to, da v primeru, če bomo že tukaj reševali za nazaj neke probleme, ampak imamo še nekatera premoženja podobna, da je vendarle treba tisto premoženje, ki se prodaja, očistiti. Avto, ki ga prodajam, ga najprej pospravil in tisto, kar še rabim za druge namene, zadržim, potem pa prodam avto. Mi smo pa prodali avto z otroškimi vozičkom in upam, da ne tudi z otrokom. Hvala lepa.

MIHA BURGER:

Vrsto let sem v gornjih prostorih, v prostorih Državnega zbora, poskušal najti obliko ali način, kako bi se beseda strokovne civilne družbe bolj slišala, imela večjo težo, imela večji vpliv na ključne vzvode odločanja v naši državi. Z oblikami pritiska strokovne civilne družbe se aktivno ukvarjam zadnjih petnajst let. Gospod Golob je omenil primer Litostroja. To je eden večjih uspehov teh oblik pritiska, ki smo ga povzročili kot civilna družba v tem prostoru. To je bilo 27. oktobra leta 1997 in smo preprečili prodajo ABB-ju, tako da je Litostroj danes, kljub vsemu, da je bila prodajna pogodba z ABB-jem že sklenjena, ohranjen. Uspeli smo preprečiti razprodajo, saj koliko je Litostroj s svojimi 66 hektarji zemljišča sredi Ljubljane, koliko je samo to vredno v primerjavi s tistimi 20 milijoni mark, kot je bila takrat z ABB sklenjena pogodba. To smo preprečili, ker je bilo tukaj v tem prostoru okrog 70, 80 pretežno strojnih inženirjev, profesorjev strojništva in smo se dobili enkrat, smo se dobili dvakrat, smo se dobili tretjič in ta pritisk je v končni fazi šele vplival na politike in potem se je ena politična opcija začela hvaliti, konkretno SLS, da je to njihova ideja, čeprav smo sami kot civilna družba to povzročili. Potem se je oglasila še druga opcija, konkretno LDS, ki se je potem izgovarjala po medijih - to smo jim dali, pa naj imajo... Ampak v resnici se je zgodil ta pritisk. Oglasil sem se zato, ker je bilo danes večkrat izraženo, tudi sedaj na koncu je prof. Golob rekel, kako s tem glasom civilne družbe naprej. Ta glas razumem kot rezultanto izrečenih mnenj, predlogov. Kako nadaljevati ta pritisk na vzvode odločanja v Sloveniji. Nadaljevati ta pritisk tako, da pride do neke stalne, javne informacije, do določene prisile do odgovora odgovornih, do pametnejšega odgovora. Kot kaže rezultanta mnenj do sedaj, da v zvezi s to konkretno prodajo železarn, najbolj milo bomo rekli, nismo dobili zadostnega števila pametnih odgovorov. Samo to.

Trdim, da bi bilo pametno in koristno s tem pritiskom nadaljevati, ga povečevati, da bi bil stalen, 24 ur na dan, mesec, dva, tri, dve leti, da pridemo do odgovora odgovornih, da se vzpostavi ta komunikacija, da pridejo tudi odgovorni in povedo, zakaj so prodali. Danes je bilo večkrat rečeno, da teh nasprotnikov, oziroma teh z nasprotnimi mnenji, enostavno ni. Na kakšen način jih lahko prisilimo? Da bomo spet čez štiri leta izvolili ene in iste?

Dovolite informacijo: tudi s pomočjo danes sovoditelja te tribune, prof. Vodopivca in še nekaterih, smo pred nekaj tedni odprli interaktivno spletno stran z naslovom: naddemokracija.si. Za to potezo smo se odločili pretežno bivši, da tako rečem, iz Civilne iniciative za Slovenijo, ki smo bili pred desetimi leti aktivni, ki smo povzročili omenjeni uspešen pritisk, da se z Litostrojem zgodi bolj prav. Gre za poskus, da dosežeš določen pritisk tudi v elektronski obliki, da so na primer ti današnji referati, postavljeni tudi na to spletno stran. Ta je odprta 24 ur na dan. Mladi, trideset, štiridesetletniki, danes uporabljajo Internet. Mogoče bodo zato malo bolj prisluhnili. Se bo odprl aktualni družbeni problem/projekt, razprodaja državnega premoženja in bo ves čas tam. Že danes je po 100, 150 obiska dnevno pa imamo šele dve, tri teme. Očitno to deluje. Gre za eno dodatno orodje. Recimo, prosil bi gospoda Klančnika, če pošljete

vašo zahtevo na ta naslov, v elektronski obliki. Pošljete v elektronski obliki in je stalno odprto na tej spletni strani, so možni komentarji, so možna glasovanja, različne oblike so danes možne. V bistvu to, kar se dogaja danes v Državnem svetu, da se sliši glas strokovne civilne družbe, se lahko še z enim dodatnim orodjem ojača. To je poizkus, ali bo ta pritisk povečan ali ne.

Verjamem, da v Sloveniji ni institucije kot je Državni svet, ki edini omogoča strokovni civilni družbi, da se njen glas vsaj sliši. Čeprav odgovora odgovornih praktično ni. A rezultanta mnenj, predlogov v zvezi z današnjim obravnavanim problemom, obstaja, je jasna. Nadaljujmo s tem pritiskom.

ALBERT VODOVNIK:

Sem Albert Vodovnik, kot kolega Glavič in Vodopivec, sem bil tudi sam dva mandata član Državnega sveta. Mislil sem, da bom samo poslušal. V celoti se strinjam z aktivnostmi civilne iniciative. Bil bi pa zelo zadovoljen, da Državni svet prevzame vlogo, ki mu gre. Namreč eno je civilna iniciativa, drugo pa Državni svet. Vem, da marsikaj, kar smo se do sedaj pogovarjali ni bila nekakšna evforija v preteklosti ker se nekaterim ljudem ni dalo nič dopovedati. Danes sem predvsem najbolj zadovoljen s tem, da se je odprlo vprašanje »država je slab gospodar«, ker je to sila raztegljiv pojem. Za vsem pa stojijo posamezniki – ljudje z imenom in priimkom. Nikoli mi v sindikatih nismo mogli nikomur dopovedati, da je država, kar se tiče gospodarjenja, politika, ki lahko vpliva, ali bo šlo gospodarstvu dobro ali slabo. Danes, ko poslušam te razprave vas moram spomniti samo na eno izjavo, ki je meni, kot sindikalistu, zelo blizu. Ta država dela ad hoc, čeprav imamo sprejete in napisane dokumente. Ampak, stvari se odvijajo, kakor komu pade na misel. Kakor se ljudje na oblasti zamenjajo, tako pač potem gredo stvari. In kakor prihajajo nekateri na vrsto se pač odnosi spreminjajo in privatizirajo. Zakaj nekaterih ljudi danes ni tukaj? Zato, ker nimajo odgovorov na strokovne predloge za razpravo, ker najlažje odgovoriš množicam preko televizije medijev, da ni evropsko, pa si zaključil vse diskusije. Ljudje itak ne vedo, kaj je evropsko? Fino je, vidijo malo Berlin pa Pariz pa slišijo o Bruslju, ampak v bistvu stvari se zaključujejo s tem, da ni evropsko. Nihče pa niti slučajno ne ve, da se v Evropi vodi močno gibanje proti privatizaciji ključnih delov gospodarstva, o tem, kar vi govorite. To je jeklarstvo, to je recimo elektrogospodarstvo, promet in zveze, železnice, te stvari. Dokazano je, da privatizacija teh sektorjev ni izboljšala čisto nič, še poslabšala, ker se stvari ne vzdržujejo. Ni odgovornosti. Gre enostavno za, kar je dr. Mencinger prikazal, pobrati nekatere stvari in investirati in peljati tja, kjer se kapital da drugače in hitro oplemenititi ali kaj takega za ozke elite.

Zelo sem vesel še ene stvari. Prof. Glavič se bo spomnil, da sem večkrat kritiziral slovensko inteligenco, ampak ne vso. Predvsem tehnično in ekonomsko, zato ker so se vse stvari, ki so se delale, rojevale v glavah humanistov, tehnična inteligenca pa je molčala, ko so ukinjali razvojne oddelke, ki so ključni za razvoj. Rojevale so se v glavah nekaterih, kar dokazuje dejstvo, da vsi elementi tudi privatizacija Slovenskih železarn in privatizacija - lastninjenje nasploh v Sloveniji bi bila zelo tragična, če ne bi takrat bili zelo močno v navezi tudi z dr. Mencingerjem. Vprašanje je, če nas ne bi vsak posameznik na oblasti nategnil, kot se je zgodilo v Rusiji po Saksovem modelu pa še koga drugega. To, da se danes tukaj govori o slovenski inteligenci, kar poglejte industrijo, kjer ni ustanovljenih razvojnih oddelkov in ni domače pameti, je šlo v razkroj in v popolno odvisnost od tujih korporacij – smo »prodajalci poceni delovne sile«. Danes, konkretno primer, Siemens TVT nova v Mariboru, glede na to, da se je Siemens odločil, bo to podjetje postalo izdelovalec komponent in ne bodo več proizvajali vagonov. Danes hodijo od Poncija do Pilata in dokazujejo, da s tem, da, če bodo postali proizvajalci komponent, se bo ponovno izgubilo znanje in slovenska pamet, ki je znala narediti dober vagon, ki se je tržil, pa še kaj drugega.

Cel kup takih stvari je, ki to dokazujejo. Bom šel še malo v zgodovino. Sami sebi so slabili podjetja zato, da je par ljudi ali pa skupina prišla do kapitala. Načrtno se je slabilo podjetja in odpuščalo delavce po formuli 20 % viškov ali pa ne bo finančne pomoči in na koncu stečaji celih sistemov. Ne bom govoril o Litostruji, ga iz drugega konca poznate, jaz pa v detajle, kaj se je dogajalo, tudi načrtno. Zaradi tega sem zelo zadovoljen, da se ta tema odpira. Slabo pa je, da se odpira sedaj vprašanje v SIJ-ju, da se ni zagnalo vika in krika takrat, ko smo ga takrat zganjali v Sindikatu kovinske in elektro industrije SKEI že pred leti. Veliko truda smo vložili v to, da smo sploh z animirali javnost, da se je začelo govoriti tudi o tem problemu. Kaj bodo delavci dobili, ko se bo začela privatizirati država ko gre Slovenija v kapitalizem. Niti toliko niso bili oblastniki pripravljene, da nebi diskvalificirali sindikatov, ko smo zahtevali vsaj listine za manj izplačane osebne dohodke, ki bi delavcem omogočilo participacijo pri lastninjenju podjetij oz. delavsko delničarstvo. Sedaj prihaja od tega, da to postaja realnost. Ni več samo nek papir. Od tega živimo. Tudi naše znanje in izkušnje uporabljajo v državah razvitega kapitalizma .

Naj zaključim. Svojim kolegom v sindikatih bom prenesel, kot tudi našim predstavnikom v Državnem svetu, da je treba biti bolj agresiven do te politike, ki vse razprave zaključuje s tem, da skriva za besedami »ni evropsko«. To me najbolj tišči. Nihšče pa noče odgovoriti zakaj? Kaj je Evropa, kaj Evropa dela? Ne preberejo papirjev, samo nosijo nam nekaj, kaj je evropsko, kaj ni evropsko. Kot ste vi uporabili izraz dobra šala, saj res, ampak tisti, ki nima denarja, potem trpi pri tej dobri šali. V tem je problem.

Še en dokaz v zvezi z izobraževanjem. Včeraj sem bil tudi presenečen ob izjavi. Bivši direktor ravske železarnice, nekaj časa član poslovodnega odbora v Slovenskih železarnah, sedaj direktor MLM-ja je izjavil, da nam primanjkuje toliko in toliko kovinarjev, da bodo izobraževali za delo v kovinski industriji frizerje itd... Pa se vprašajmo, zakaj nam v Sloveniji primanjkuje toliko in toliko kovinarjev. Kovinarjev nam primanjkuje na Obali, v Mariboru, na Gorenjskem, v Ljubljani, na Dolenjskem zakaj? Samo zato, ker je avtobus bolj poceni in Italijani in Avstrijci točno vedo, da se jim bolj izplača bolje plačati naše delavce s prevozom vred samo, da tehnologijo zadržijo doma, o čemer je bilo govora tudi tu. Mi pa iščemo nekvalificirano delovno silo na Slovaškem, Poljskem, Romuniji pa še kje drugje, (prost pretok delovne sile) ,da imamo probleme. Niti slučajno ni pogojev , da bi ti ljudje ne bili izkoriščani in bi lahko živeli v normalnih človeka vrednih pogojih . Pa še s svojim delom napol ilegalno znižujejo ceno dela domačim delavcem in s tem socialno varnost.

Hvala lepa !

Prof. dr. IVAN KRISTAN:

Čeprav sem glede na temo in vabljeni predgovornike pričakoval več publike, sem s posvetom zadovoljen. Kje je krivda za manjšo udeležbo? Morda je nekaj na tem, kar je rekel Vodovnik, namreč da tisti, ki bi morali dati odgovore na določena vprašanja, niso prišli, ker teh odgovorov nimajo. S posvetom sem zadovoljen predvsem zaradi tega, ker se tu ponovno kaže uveljavljanje Državnega sveta. Državni svet s temi predavanji, ki jih je ves čas negoval in je vanje pritegnil civilno družbo, postaja ena kritična vest družbe: opozarja na probleme v družbi in nujnost akcije za njihovo odpravo. Današnja tema, se mi zdi, da je ena izmed izredno pomembnih tem, ki govorijo o tem, da je tu potrebno nekaj storiti.

Današnja tema neposredno kliče po tem, da bi bilo treba nekaj več narediti in da ni dovolj, da samo razpravljamo in se pritožujemo, ampak moramo iti korak dalje. Tu je dr. Golob že napovedal neke operativne zaključke za akcijo. Jaz sem močno pod vtisom včerajšnje Tarče in tudi prof. Vodopivec je prej omenil Onkološki inštitut. Prej je bilo govora o tem, ali je država dober gospodar in prof. Glavič je dejal, da je dober gospodar, ker zna gospodariti s proračunom. Jaz pa mislim, da država ne gospodari odgovorno s proračunom. V tem je problem. Mi bi morali imeti neke mehanizme za varovanje in neke mehanizme za procesuiranje tistih, ki so odgovorni za oškodovanje proračuna in ki ne izvršujejo svojih dolžnosti. Poglejte, včeraj je bilo povedano, koliko milijard je šlo za Onkološki inštitut iz državnega proračuna. Pogodbe na pogodbe so se pisale. Nihče ni odgovarjal za to, kar je podpisal. Nihče. Če pa kdorkoli od nas sklene privatno pogodbo in ne plača, mu celo grozi zapor. To je problem. Mi imamo Varuha človekovih pravic. Kje imamo varuha za državno premoženje? Recimo, Računsko sodišče je neke vrste varuh proračuna ali bi vsaj moral biti varuh proračuna. Javni pravobranilec, kot nek varuh, kot advokat države, ni učinkovit. Zadnjič je bil primer ministra Podobnika, ki je šel direktno proti stališču javnega pravobranilca, kar pa ne bi smel storiti. Mislim, da se to ne bi smelo dogajati. Mi moramo varovati državno premoženje, državno lastnino, ker je to naše premoženje.

Zdi se mi, da bi iz tega današnjega razgovora in predavanja, ki je izredno pomembno, morali povzeti neke zaključke za akcijo. Potrebno bi bilo, da gremo v smer iskanja mehanizmov za uveljavljanje odgovornosti, za odškodninsko odgovornost, pravno odgovornost in tako naprej. Bolj bi morala priti do veljave kritična javnost in uveljaviti mehanizme za odgovornost tistih, ki razpolagajo z milijardami. Tisti, ki podpisujejo pogodbe milijardnih vrednosti v breme državnega proračuna, bi se morali zavedati, da bo prišel čas obračuna in da bodo za to odgovarjali. Poglejte Onkološki inštitut. Vrsta pogodb je bila sklenjenih na pamet in zadaj je SCT in Zidar kot glavni lastnik SCT-ja in za nobeno pogodbo ni SCT odgovarjal. V Tarči so navajali primere škandaloznih pogodb in izvajalec nič ne odgovarja. Direktor Onkološkega inštituta dr. Fras je bil edini, ki je bil v priložnosti, da dokonča investicijo na ključ. To pomeni, če je pogodba na ključ, se na koncu preverijo vse postavke pogodbe in se ugotovi,

kaj je izvršeno in kaj ni izvršeno. Vendar pa se to ni uresničilo: dr. Fras je bil razrešen in ta pogodba ni bila nikdar realizirana. Vprašanje je, kdo je zrežiral to igro! Vsi tisti, ki so preprečili, da bi se uresničila pogodba na ključ, bi morali odgovarjati. To je problem gospodarjenja z državnim proračunom. Skratka, tukaj bi morali začeti krepiti mehanizme za odgovornost za upravljanje z državnim premoženjem. Hvala.

Prof. dr. FRANCE VODOPIVEC:

Ne vem, ali je bil v prvem in drugem mandatu sprejet v Državnem zboru zakon o reviziji postopkov javnega naročanja. Takrat je Državni svet dal veto na ta zakon in opozoril na pomankljivosti, ki se danes kažejo v zapletih pri odločitvah o ponudbah na podlagi javnih razpisov. V Državnem zboru sem zagovarjal odločitev DS o vetu in opozoril, da zakon ne upošteva dovolj zapisanega v direktivah EU št. 89 in št. 92 Evropske unije o postopku revizije ponudb v zvezi z razpisi javnih naročil. Pomagalo ni nič in mislim, da niti en poslanec ni poslušal argumentacije. Poslušali so, pa niso dobro slišali, predstavniki poslanskih skupin so veto zavrnilo, meni ni bila dana možnost replike in odložni veto je bil preglasovan. V mojem prvem mandatu je Državni svet izglasoval 18 ustavnih pritožb in pri 14-ih je Ustavno odločitev DS potrdilo. Državni svet je sprejel približno toliko vetov in prav gotovo je bil kakšen upravičen, pa je bil kljub temu preglasovan. To je zame merilo demokratične zavesti v DZ tedanjega sklica, ki se ni dokazovala v razpravi o argumentih za tako ali drugačno odločitev, ampak v razkazovanju politične moči.

Žal ni gospoda Senjurja, da bi ga vprašal, zakaj si postavlja dileme, kjer jih ni. Kaj je temelj razvoja? Je lahko temelj realnega načrtovanja razvoja je nekaj, kar nimamo? Ne, ne more biti. Če nečesa ni, pomeni, da ni proizvoda, ni tehnologije in ni trga, je lahko samo pričakovanje, da vse to kdaj bo, če bo. Temelj realnega načrtovanja razvoja je lahko samo tisto, kar je. V brošuri Finnish Technology sem prebral, da na Finskem vse načrtovali na tem, kar so imeli, kar znali izdelati in za kar so imeli trg in je prinašalo dobiček, iz tega pa so gradili novo.

Nekaj takega sem zapisal v časniku Delo pred 15 leti. V Sloveniji pa kar iščemo tehnologije, ki bodo primerne za to državo v neki neopredeljeni prihodnosti in te tehnologije iščejo nekateri že od leta 1985. Vsaj tako piše v nekem dokumentu iz tistega časa z ambicioznim naslovom Slovenija 2000. Med avtorji tega dela najdemo sedanje akademike in celo enega sedanjega ministra.

Še danes pa dajejo 90 % izvoza zrele tehnologije, ki pa na žalost, ustvarjajo pri istih, ali podobnih proizvodih dva in pol-krat manjšo dodano vrednost kot v razvitih okoljih. To je žalostno in pove, da je raziskovalno-razvojna politika dopustila, da so tudi zrele tehnologije zaostale za konkurenco, ker je večino sredstev namenjala nečemu, kar bo proizvodno in poslovno uspešno v neki daljni in neopredeljeni prihodnosti.

Katero visoko tehnologijo lahko razvijemo v Sloveniji? Bojim se, da nobene. Lahko pa se vključimo v uporabo visoke tehnologije tam, kjer so realne možnosti, da bomo proizvodno dobri in tržno uspešni. Tam so naše niše. V Sloveniji imamo npr. majhno podjetje, ki je poslovno uspešno od razvoja in izvoza specializiranega softverja in je uspelo vsaj ena lastno tehnologijo celo prodati podjetju Texas Instruments. Ne vidim možnosti, da bi lahko v Sloveniji samostojno razvili večjo proizvodno opremo. Je predrago in kapitalsko neobvladljivo. Prav pa je, da v naše proizvodne linije vključujemo najbolj sodobno opremo. Pa ne kar počez in tudi ni treba

zamenjati nekaj, ker je staro, zamenjati je treba najprej vse, kar povzroča previsoke stroške.

Že kar neresno je, da si delajo v nekih razvojnih svetih probleme s tem, kaj bi razvijali in kam naj bi se razvijali. Kot, da bi kmet lahko načrtoval prihodnost na podlagi njiv in travnikov, ki bi jih lahko obdeloval zaradi optimističnega pričakovanja, ne pa na prihodku iz njiv, s katerimi razpolaga. Samo iz tega, kar zraste na poljih, ki jih obdeluje, ustvarja višek prihodka, iz katerega lahko večja dejavnost. Če je ta višek majhen, bo tudi majhna hitrost rasti, razen če ne bo imel kake nove zamisli, ki ga bo hitro dvignila. Zato so le velika podjetja, imeli smo jih kar nekaj, lahko nosilci razvoja. Litostroj je zaposloval v preteklosti 250 inženirjev v proizvodnji in njenem načrtovanju, v TAM-u jih je bilo še precej več. Danes v Slovenji ni več podjetja z zadostnim številom inženirjev, da bi lahko samostojno razvili nek večji proizvod. Pred desetletjem in pol so začeli politiki in časniki, tudi taki, ki se v javnosti oglašajo še danes, z gonjo proti tako imenovanim industrijskim mastodontom, ker da so perspektivna le majhna in srednja podjetja. Seveda so, vendar morajo imeti proizvode, s katerimi so poslovno uspešna tudi na več sto km oddaljenih izvoznih trgih, ne samo v domači občini in okoli nje. Kaj pa je storila slovenska politika, ali bolje rečeno so storile vlade, da bi pomagale podjetjem obvladati ekonomski krizo, ki se je močno zaostriła zaradi osamosvojitve. Nič, ali komaj kaj več, vlade so namreč vladale, ne pa upravljale državo in dogajalo se je, kar se vedno dogaja, če nihče ne zavira rasti entropije. Danes imamo, kar imamo in vsako leto spet investiramo v znanstvene raziskave, ki bodo, ali pa ne, dale izsledke, ki bodo, ali pa ne, uporabni v neki neopredeljeni prihodnosti. Delo in plačo pa ljudje potrebujejo sedaj.

Končal bom z modrostjo Finca, ki razmišlja o prihodnosti svoje države v brošuri Finnish Tehnology 2007. »Kdor govori o tem, kaj bo vse izboljšal v prihodnosti, ne ve, kako reševati probleme sedanosti in ni uspeha pri čemur koli, česa se lotiš brez zdrave pameti«. Zdrava pamet pa pove, da je realno načrtovanje prihodnosti le na podlagi tistega, kar danes je.
